

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΕΤΟΣ ΝΒ' • ΤΕΥΧΟΣ 2 • ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2003

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΕΞΟΦΥΛΛΟ:
Φιλοθέου Σκούφου,
Υπαπαντή.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Δ' Πανελλήνιο Λειτουργικό Συμπόσιο
Στελεχών Ιερών Μητροπόλεων.
Εισαγωγική Προσφώνησης
Ευαγγέλου Δ. Θεοδώρου** σελ. 3-5
-
- Η εύπρεπής συμπεριφορά τών Κληρικών
Μακ. Αρχιεπισκόπου Αθηνών
κ. Χριστοδούλου** σελ. 6-7
-
- Ἀνακοινωθέν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου
Περὶ τῆς τιμητικῆς προσκυνήσεως
τῶν ἱερῶν εἰκόνων** σελ. 8-10
-
- Ὁρος Πίστεως τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς
Συνόδου** σελ. 11
-
- Ἡ ἀγιογραφικὴ θεμελίωση τῆς ἀγάπης
Ἀρχιμ. Χρυσοστόμου Παπαθανασίου** σελ. 12-13
-
- Ἡ ἐνσυνείδητη συμμετοχὴ τῶν ἐνοριτῶν
στὸ ἐνοριακὸ ποιμαντικὸ ἔργο
Ἀλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου** σελ. 14-16
-
- Αἰρετικοί;
Πρωτοπρεσβ. Κωνσταντίνου Παπαγιάννη** σελ. 17-21
-
- Προβληματικές νοοτροπίες
Πρωτοπρεσβ. Βασιλείου Θερμοῦ** σελ. 22-23
-
- Εἰδήσεις καὶ Σχόλια
Κωνσταντίνου Χολέβα** σελ. 24-25
-
- Τὸ μυστήριον τοῦ γάμου στὴν Ὁρθόδοξη
Ἐκκλησία. Προτάσεις** σελ. 26-27
-
- Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ
Ἀρχιμ. Ἐπιφανίου Οἰκονόμου** σελ. 28-30

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Μηνιαῖο περιοδικὸ γιὰ τοὺς ἱερεῖς

Ἰωάννου Γενναδίου 14, 115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ.: 210 72.72.253, Fax: 210 72.72.251

Διεύθυνση Διαδικτύου τῆς Ἐκκλησίας
<http://www.ecclesia.gr>
Ἡλεκτρονικὴ διεύθυνση:
e-mail: contact@ecclesia.gr

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ
τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης
Ἑλλάδος κ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

ὑπὸ τοῦ Κλάδου Ἐκδόσεων
τῆς Ἐπικοινωνιακῆς καὶ Μορφωτικῆς
Ὑπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ
Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Σαλῶνων Θεολόγος
Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ
Ευάγγελος Δ. Θεοδώρου
Ὁμότ. Καθηγητῆς Παν/μίου Ἀθηνῶν
Τακτικὸ μέλος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἀκαδημίας
τῶν Ἐπιστημῶν καὶ τῶν Τεχνῶν

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ:
Κωνσταντῖνος Χολέβας

ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ:
Ἀριστομένης Ματσάγας, Διδάκτωρ Παν/μίου

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ-ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ -
ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΙ-ΕΚΤΥΠΩΣΗ-ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΛΙΒΑΝΗ
<http://www.livanis.gr>

Σόλωνος 98, 106 80 Ἀθήνα
Τηλ.: 210 3661200, Fax: 210 3617791

Δ' Πανελλήνιο Λειτουργικό Συμπόσιο Στελεχῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων

Εισαγωγική Προσφώνησης

Τοῦ Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου

(Κατόπιν προτάσεως τῆς «Εἰδικῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Λειτουργικῆς Ἀναγεννήσεως» καὶ με ἀπόφασιν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τὴν 3ην ἕως τὴν 6ην Νοεμβρίου 2002, στὸ Ἱερό Προσκύνημα τοῦ Ὁσίου Ἰωάννου τοῦ Ρώσου – Ν. Προκόπι Εὐβοίας, πραγματοποιήθηκε τὸ Δ' Πανελλήνιο Λειτουργικό Συμπόσιο Στελεχῶν Ἱ. Μητροπόλεων. Στὴν ἐναρκτήρια συνεδρία χαιρετιστήριες προσφωνήσεις ἔκαναν ὁ κατὰ ἀβραμιαῖον τρόπο φιλοξενήσας τοὺς συμμετασχόντες στὸ Συμπόσιο Σεβ. Μητροπολίτης Χαλκίδος κ. Χρυσόστομος, ὁ Πρόεδρος τῆς «Εἰδικῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Λειτουργικῆς Ἀναγεννήσεως» καὶ Πρόεδρος τῆς Ὄργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συμποσίου Σεβ. Μητροπολίτης Καισαριανῆς, Βύρωνος καὶ Ὑμηττοῦ κ. Δανιὴλ καὶ ὁ κληθεὶς ὡς προερχόμενος ἐκ τῶν δύο Θεολογικῶν Σχολῶν μας Διευθυντὴς Συντάξεως τοῦ περιοδικοῦ «Ἐφημέριος», Ὁμότιμος Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Εὐάγγελος Θεοδώρου. Στὴ συνέχεια ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστόδουλος, ὁμιλήσας κατὰ γλαφυρὸν τρόπον κήρυξε τὴν ἐναρξίν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συμποσίου. Τὴν ἐναρξίν αὐτὴν τίμησαν με τὴν παρουσίαν τους ὁ Πρόεδρος τῆς «Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῆς Θείας Λατρείας καὶ τοῦ Ποιμαντικοῦ Ἔργου» Σεβ. Μητροπολίτης Νεαπόλεως καὶ Σταυρουπόλεως κ. Διονύσιος καὶ οἱ Ἐντιμότατοι Τοπικοὶ Ἀρχοντες).

Μακαριώτατε,

Σεβασμιώτατε Ἁγιε Πρόεδρε τῆς Ὄργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συμποσίου

Σεβασμιώτατοι Ἁγιοὶ Ἀρχιερεῖς
Αἰδεσιμολογιώτατε Προϊστάμενε τοῦ Ἱ. Προσκυνηματος, πάτερ Ἰωάννη,
Ἐντιμότατοι Ἀρχοντες τῆς Περιοχῆς
Σεβαστοὶ καὶ ἀγαπητοὶ Πατέρες καὶ Ἀδελφοὶ Σύεδροι,

Μεγάλη εἶναι ἡ συγκίνησίς μου, διότι ὕστερα ἀπὸ ἀρκετὰ χρόνια ἦλθα ἄλλη μία φορά στὸ ὠραῖο καὶ κατανυκτικὸ περιβάλλον τοῦ ἱεροῦ προσκυνηματος τοῦ ὁμολογητοῦ Ὁσίου Ἰωάννου τοῦ Ρώσου, πού εἶναι ἀκτινοβόλο πνευματικὸ κέντρο τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Χαλκίδος καὶ ἀφυπνίζει σὲ ὅλους τοὺς Μικρασιάτες καὶ ἰδίως στοὺς Καππαδόκες ὠραῖες ἀναμνήσεις ἀπὸ τὶς ἀλησμόνητες πατρίδες.

Ἐπίσης, ἰδιαίτερη εἶναι ἡ χαρά μου γιὰ τὴν σύγκλησι τοῦ παρόντος Δ' Πανελληνίου Λειτουργικοῦ Συμποσίου Στελεχῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων, τὸ ὁποῖο, ὅπως καὶ τὰ τρία προηγούμενα, εἶναι ὁργανωμένο κατὰ ἀξίειπαινον τρόπο με τὶς φροντίδες τόσο τῆς «Εἰδικῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Λειτουργικῆς Ἀναγεννήσεως» καὶ ἰδίως τοῦ Προέδρου αὐτῆς Σεβ. Μητροπολίτου Καισαριανῆς, Βύρωνος καὶ Ὑμηττοῦ κ. Δανιὴλ καὶ τοῦ Γραμματέως Αἰδεσιμολογιωτάτου Πρωτοπρεσβυτέρου πατρὸς Δημητρίου Τζέρπου, ὅσον καὶ τοῦ φιλοξενούντος τὸ Συμπόσιο Σεβ. Μητροπολίτου Χαλκίδος κ. Χρυσόστομου.

Τὸ Πρόγραμμα τοῦ Συμποσίου ἀποδεικνύει ὅτι οἱ Εἰσηγητὲς εἶναι διακεκριμένοι συνάδελφοι καὶ ἐκλεκτὰ στελέχη τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Μερικοὶ ἐξ αὐτῶν ὑπῆρξαν προσφιλεῖς φοιτητὲς μου ἢ πανε-

πιστημιακοί συνεργάτες μου και τώρα τιμούν την παραληφθείσαν από αυτούς σκυτάλη των λειτουργικών σπουδών και έχουν ήδη ξεπεράσει ή θα ξεπεράσουν υπερακοντίζοντας τους διδασκάλους των.

Το θέμα του Συμποσίου, —που έχει τον τίτλο «Τὸ Μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν — Ὁ Γάμος στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία»—, εἶναι ἰδιαίτερος ἐπίκαιρος εἰς μίαν ἐποχὴν παντοειδοῦς διαβρώσεως τῆς ἱερότητος τοῦ θεσμοῦ τοῦ γάμου ὄχι μόνον ἀπὸ τοὺς ὀλίγους γάμους, οἱ ὅποιοι τελοῦνται στὸ Δημαρχεῖο ἢ στὸ Γραφεῖο τῆς Κοινότητος, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴ διάδοσι τῶν προγαμιαίων σεξουαλικῶν σχέσεων ἢ διαφόρων μορφῶν ἀτομικῶν ἢ καὶ ὁμαδικῶν συμβιώσεων ἑτεροφύλων ἢ καὶ ὁμοφύλων καὶ μάλιστα στὴν τελευταία περίπτωσι ὄχι ἀπλῶς ὑπὸ τὴν ἀνοχή, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὶς εὐλογίες κάποιου κρατικῆς νομοθεσίας ἢ κάποιων ἑτεροδόξων κληρικῶν.

Κάποιος ἴσως θὰ παρατηροῦσε καὶ θὰ ἐπεσήμαινε, ὅτι τὸ Πρόγραμμα τοῦ Συμποσίου, ἐξερχόμενο ἀπὸ τὰ στενὰ λειτουργικὰ πλαίσια, εἶναι πολυπρισματικὸ καὶ προβλέπει τὴν ἐξέτασι τοῦ θέματος ὑπὸ διάφορες ὀπτικές γωνίες, ὄχι μόνον πρωτίστως λειτουργικὲς ἢ τελετουργικὲς, ἀλλὰ καὶ ἱστορικὲς, κοινωνιολογικὲς, νομοκανονικὲς, ἠθικοκοινωνικὲς, ποιμαντικὲς, κατηχητικὲς, παιδαγωγικὲς. Ἡ πολυπρισματικότης αὐτῆ, πὺ ἐκ πρώτης ὄψεως δημιουργεῖ τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι τὸ συνέδριον αὐτὸ δὲν εἶναι καθαρῶς λειτουργικόν, εἶναι ἐπιβεβλημένη ἀκριβῶς ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τοῦ προβαλλομένου ἀπὸ τὴν Εἰδικὴ Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ αἰτήματος τῆς λειτουργικῆς Ἀναγεννήσεως. Οἱ ἀπὸ διαφορετικὴ σκοπιὰ διαπιστώσεις καὶ ἐπισημάνσεις θὰ συνενωθοῦν σ' ἕναν ἀκτινοβόλο ἀστερισμό, πὺ μὲ τὸ φῶς του θὰ κατευθύνῃ τὴ δεοντολογία καὶ τὸ σχεδιασμὸ πρὸς πραγμάτωσι τοῦ αἰτήματος αὐτοῦ στὰ πλαίσια τοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν θέματος.

Ἡ τέλεσις τοῦ Μυστηρίου τοῦ Γάμου πρέπει νὰ ἔχη ἀφυπνιστικόν, ἀναγωγικὸ

καὶ μυσταγωγικὸ χαρακτῆρα τόσο γιὰ τοὺς ἐρχομένους εἰς γάμου κοινωνίαν, ὅσον καὶ γιὰ τοὺς παρευρισκομένους συγγενεῖς καὶ λοιποὺς καλεσμένους στὴν τελετὴ, πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους δὲν ἔχουν ἄλλην ἐπαφὴ μὲ τὴν Ἐκκλησία καὶ ἐπομένως εἶναι εὐκαιρία νὰ λάβουν τὸ ζωντανὸ λυτρωτικὸ καὶ ἀνακαινιστικὸ μῆνυμά της.

Τὰ πορίσματα τοῦ Συμποσίου, τὰ ὁποῖα ἀναμένομε μὲ μεγάλο ἐνδιαφέρον, πρέπει νὰ εἶναι τόσο καθοδηγητικὸ ὡστικὸ κίνητρο γιὰ τὴν κατὰ οἰκοδομητικὸν τρόπον ἀξιοποίησιν, τό γε νῦν ἔχον καὶ βραχυπροθέσμως, τοῦ ἰσχύοντος σχετικοῦ λειτουργικοῦ τυπικοῦ καὶ κειμένου, ὅσον καὶ ἐφαπτήριο γιὰ τὴν ἀναζήτησιν προοπτικῶν μεσοπρόθεσμης καὶ μακροπρόθεσμης ἀναθεωρήσεως καὶ διαμορφώσεως τοῦ τυπικοῦ καὶ κειμένου αὐτοῦ μὲ σημερινὲς κατηγορίες παραστάσεων βιωματικοῦ προβληματισμοῦ καὶ ὑπαρξιακῶν ἐκφραστικῶν μέσων.

Ἡ Ἱστορία τῆς Λατρείας ἀποδεικνύει ὅτι ἡ Ἐκκλησία δὲν ἐφησυχάζει οὔτε ἐπαναπαύεται σὲ ἐπιδίωξι τριακονταπλασίου καρποῦ μὲ ἀξιοποίησιν τοῦ ἐκάστοτε ἰσχύοντος, ἀλλὰ πάντοτε, καθὼς ἀφουγκράζεται τὸν παλμὸ ἐκάστης ἐποχῆς καὶ τοῦ ἐκάστοτε πνευματικοῦ περιβάλλοντος, στοχεύει καὶ στὴν ἑκατονταπλασίονα καρποφορία διὰ τῆς δημιουργίας καταλλήλων προϋποθέσεων εἴτε πρὸς μινιμαλιστικὴν ἀναμόρφωσιν, ὑπαρχουσῶν εἴτε πρὸς μαξιμαλιστικὴ δημιουργία νέων λατρευτικῶν μορφῶν, οἱ ὁποῖες ἀνταποκρίνονται πληρέστερον στὶς ἐκάστοτε πνευματικὲς ἀνάγκες τῶν πιστῶν.

Ἀπὸ τοὺς ἐκ διαφόρων προσωπικῶν αἰτίων καὶ ἐπιρροῶν ἐπικριτὲς τῶν ἐκφράσεων «*λειτουργικὴ ἀναγέννησις*» καὶ «*λειτουργικὴ ἀνανέωσις*», πρέπει ἐπὶ τέλος νὰ γίνῃ κατανοητόν, ὅτι τὸ πλέον σταθερὸν γνώρισμα τῆς ὀρθοδόξου λειτουργικῆς παραδόσεως εἶναι τὸ ὅτι τὰ ἀναλλοίωτα οὐσιώδη στοιχεῖα τῆς μυστηριακῆς λατρείας περιβάλλονται ἀπὸ μορφολογικὰ καὶ ἀπὸ οἶονεὶ ἐρμηνευτικὰ καθ' ὕλην στοιχεῖα, πὺ κατὰ χρόνους καὶ τόπους εἶναι δυνατὸν νὰ

μεταβάλλονται ή και να αντικαθίστανται από άλλα όχι ἔνεκα ὑποκειμενικῆς αὐθαιρεσίας, ἀλλὰ πρὸς θεραπείαν πνευματικῶν ἀναγκῶν με ἐφαρμογὴν τοῦ ἐκκλησιολογικοῦ κριτηρίου τῆς οἰκοδομῆς τοῦ μυστικοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλοίμονον ἂν υἰοθετούσαμε τὴν βλασφημίαν ἐναντίον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὅτι γιὰ τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἔχουν στερέψει οἱ ἐπὶ αἰῶνες ἀναβλύζουσες τὰ ζωογόνα ρεῖθρα τους πηγές τῆς ἐμπνεύσεως πρὸς ἀνανέωσιν τῶν μορφῶν τῆς ἐκφράσεώς της καὶ τῶν τρόπων προβολῆς τοῦ ἀναλλοιώτου οὐσιώδους καὶ σωτηριώδους μηνύματός της.

Ἐπιτρέψατε νὰ περατώσω τὴν χαιρετιστήρια αὐτὴ εἰσαγωγικὴ προσφώνησί μου με μίαν μικρὴ ἱστορία, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει ὁ διαπρεπῆς γερ-

μανὸς ψυχίατρος καὶ νευρολόγος Alfred Lechler (Λέχλερ) στὸ βιβλίον του «*Ἡ εὐτυχία τοῦ χριστιανικοῦ γάμου*» (*Das Glück der christlichen Ehe*). Στὸ βιβλίον αὐτὸ ὁ Λέχλερ καταλήγει ὡς ἐξῆς συμφώνως πρὸς τὴ διατύπωσι τῆς ὑπαρχούσης ἑλληνικῆς μεταφράσεως τοῦ βιβλίου αὐτοῦ: Ὁ (γνωστὸς στὴν Γερμανία) ἱερεὺς Φλάτιχ (Flattig) «προσεκλήθη κάποτε εἰς ἕνα γάμον, πού θὰ γινόταν σ' ἕνα βαρωνικὸ παλάτι. Ἐκεῖ εἶχαν ἐκτεθῆ με τὴ σειρὰ τὰ διάφορα, πολλές φορές πλούσια, δῶρα τῶν προσκεκλημένων καὶ τῶν συγγενῶν. Μόνον ὁ π. Φλάτιχ δὲν εἶχε φέρει τίποτε, γιατί ὅ,τι εἶχε τὸ μοίραζε στοὺς φτωχοὺς. Γι' αὐτὸ εἶπε πρὸς δικαιολογίαν του: “Ἀργύριον καὶ χρυσίον οὐχ ὑπάρχει μοι· ὁ δὲ ἔχω, τοῦτο ὑμῖν δίδωμι” (Πράξ.). Καὶ ἄρχισε με τὸ ἀπλό, μὰ τόσο πλούσιο σὲ πνεῦμα ὕψος του νὰ ἐξυμνῇ τὴν χριστιανικὴν οἰκογένεια, πού δημιουργεῖται

με τὸν χριστιανικὸ γάμο. Κανένα μάτι τῶν ἀκροατῶν δὲν ἔμεινε χωρὶς νὰ δακρῦση. Καὶ ὅμως πολλὰ χρόνια ἀργότερα οἱ σύζυγοι αὐτοί, πού ἔβαλαν τοὺς λόγους τοῦ π. Φλάτιχ βαθειὰ στὴν καρδιά τους, ἔλεγαν ὅτι αὐτὸς ἐκείνη τὴν ἡμέρα τοὺς ἔκαμε δῶρο πλουσιώτερο ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα». Με ἄλλα λόγια τοὺς ἔμαθε ὅτι ὁ εὐλογημένος ἀπὸ τὸν Χριστὸ γάμος εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι ἕνα κομμάτι τοῦ οὐρανοῦ πάνω στὴ γῆ (Alfred Lechler, *Ἡ εὐτυχία τοῦ χριστιανικοῦ γάμου*, μτφρ. Ε. Δ. Θεοδώρου, Ἀθῆναι, σσ. 66-67).

Ἄν προτεστάντες, — πού δὲν θεωροῦν τὴν τέλεσι τοῦ γάμου ὡς μυστηριακὴ ἱεουργία—, ἐκφράζονται με τέτοιον τρόπο περὶ αὐτοῦ, τί θὰ ἔπρεπε νὰ νοιώθουν καὶ νὰ λέγουν οἱ Ὁρθόδοξοι, ὅταν φεύγουν ἀπὸ μίαν ἱερὴν τελεσιουργία τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ Μυστηρίου; Εἶμαι βέβαιος, ὅτι ἡ ἀναζήτησις ἱκανοποιητικῆς ἀπαντήσεως στὸ ἐρώτημα αὐτὸ θὰ εἶναι ὁ κεντρικὸς πυρὴν τῶν εἰσηγήσεων καὶ συζητήσεων στὸ Συμπόσιο αὐτό, πού προφανῶς θὰ ἔχουν ζωηρὸν διαλεκτικὸ χαρακτήρα.

Μακαριώτατε, ἐκφράζοντας τὴς εὐχαριστίες μου γιὰ τὴν τιμὴ πού μοῦ ἔγινε ἀπὸ τὴν Εἰδικὴν Συνοδικὴν Ἐπιτροπὴν Ἀναγεννήσεως με τὴν πρόσκλησί της, νὰ κάμω τὴν χαιρετιστήρια αὐτὴ εἰσαγωγικὴ προσφώνησι στὸ λαμπρὸ αὐτὸ Συμπόσιο καὶ ἐκδηλώνοντας τὴ λύπη μου διότι δὲν μοῦ εἶναι δυνατὸν νὰ εἶμαι ἐδῶ καὶ τὴς ἐπόμενες ἡμέρες, χαιρετίζω ὅλους τοὺς σεβαστοὺς καὶ ἀγαπητοὺς συνέδρους καὶ εὐχομαι ὁλοψύχως ἐπιτυχίαν στὴς εἰσηγήσεις, συζητήσεις καὶ συμπερασματικὲς προτάσεις τους. Σᾶς εὐχαριστῶ.

Ἡ εὐπρεπὴς συμπεριφορὰ τῶν κληρικῶν

Τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. Χριστοδούλου

Μέ ἀφορμὴ συγκεκριμένες καὶ ἐπὶ νῦν-
μες κατὰ καιροὺς καταγγελίες, ἡ Ἱερά
Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν, με πνεῦμα ἀπόλυ-
της ἐν Χριστῷ ἀγάπης καὶ με σκοπὸ τὴν
ἀποφυγὴ δυσμενῶν σχολίων ἐκ μέρους
λαϊκῶν σὲ βάρος τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου, χωρὶς
νὰ παρεξηγηθεῖ ὅτι ἐπιχειρεῖ ν' ἀστυνομεύ-
σει τὴ ζωὴ τῶν Κληρικῶν τῆς, αἰσθάνεται
τὴν ἀνάγκη ν' ἀναφερθεῖ καὶ πάλι στὸ τόσο
σημαντικὸ θέμα τῆς ἐμφανίσεως καὶ συμ-
περιφορᾶς των.

1. Δέν ὀμιλοῦμε ποτέ προσβλητικὰ καὶ
μέ ὀργίλο ὕφος στοὺς ἀνθρώπους. Χαρακτη-
ριστικὸ τῶν εὐγενῶν ἀνθρώπων ἀλλὰ καὶ
τῶν σεμνῶν εἶναι νὰ σέβονται κάθε ἄνθρω-
πο καὶ νὰ τοῦ συμπεριφέρονται, ὅσονδὴ πο-
τε μικρὸς καὶ ἐλάχιστος καὶ ἂν εἶναι, με σε-
βασμὸ καὶ προσήνεια. Ὁ κληρικὸς ἰδιαίτε-
ρα δέν νοεῖται νὰ ὀμιλεῖ με βαναυσότητα,
νὰ ἀπαντᾷ με ὕβρεις ἢ νὰ χρησιμοποιεῖ
ὕψηλους τόνους φωνῆς. «Δουλον Κυρίου οὐ
δεῖ μάχεσθαι, ἀλλ' ἡπιον εἶναι πρὸς πάντας,
διδασκτικόν, ἀνεξίκακον» (Β' Τιμ. 2, 24).
Ὅσοι ἔχουν ἀγωγή καὶ παιδεία ὀμιλοῦν
μετὰ παρρησίας καὶ εὐπρεπείας, ὅταν προ-
καλοῦνται, μετὰ ἐπιχειρημάτων καὶ πειθοῦς
καὶ ποτέ με ὕβρεις. Ἡ χρησιμοποίησις ὕβρε-
ων καὶ λόγων προσβλητικῶν προδίδει
ἄνθρωπον ἀγροῖκον καὶ κυρίως εὐρισκόμε-
νον ἐν ἀδίκῳ.

2. Στὸ λεξιλόγιό μας δέν χρησιμοποιοῦμε
λέξεις ἢ φράσεις ἀπρεπεῖς ἢ καὶ χυδαῖες. Ὁ
λόγος μας —μᾶς συμβουλευεὶ ὁ ἅγιος Ἀπό-
στολος Παῦλος— πρέπει νὰ εἶναι πάντοτε
νόστιμος, «ἄλατι ἠρτυμένος» (Κολ. 4, 6) καὶ
πάντοτε ἐποικοδομητικὸς. «Λόγος σαπρὸς
ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν μὴ ἐκπορευέσθω»
(Ἐφεσ. 4, 29) συνιστᾷ ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος. Ὁ
κληρικὸς δέν ἔχει δικαίωμα νὰ μιμεῖται κά-
ποιους λαϊκοὺς, κατερχόμενος σὲ ἐπίπεδα

χαμηλῆς ἠθικῆς στάθμης. Δέν συγχωρεῖται
νὰ «ποικίλλει» τὸν λόγο του με ἐκφράσεις
ἀγοραῖες, ποὺ δέν προσιδιάζουν πρὸς τὴν ἱε-
ροπρέπεια τοῦ ἀξιωματὸς του μέσα στὴν
Ἐκκλησία.

3. Χαιρετοῦμε τοὺς ἀνθρώπους με προ-
σήνεια καὶ καλωσύνη, δίδοντας τὸ χέρι μας
γιὰ χειραψία καὶ χωρὶς νὰ τὸ προβάλλουμε
ἐπιδεικτικὰ γιὰ χειροφίλημα. Ὅποιος πι-
στεύει καὶ ἀναγνωρίζει αὐτὰ ποὺ ἡ παράδο-
σή μας διδάσκει, συμμορφώνεται ἀπὸ μό-
νος του σ' αὐτά. Δέν χρειάζεται νὰ ἐκβιάζει
κανεὶς τὰ πράγματα.

4. Δέν καθόμαστε ποτέ μπροστὰ σὲ
ἄλλους «σταυροπόδι». Ἡ στάση αὐτὴ μπο-
ρεῖ νὰ ξεκουράζει, δέν προσιδιάζει ὅμως σὲ
κληρικὸ. Μπορεῖ νὰ ὑπάρχουν κληρικοὶ καὶ
μάλιστα ὑψηλόβαθμοι ποὺ κάθονται ἐνίοτε
ἔτσι. Δέν πρέπει νὰ παρασυρόμαστε.

5. Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ τὸ κάπνισμα.
Δέν ἐπιτρέπεται ὁ κληρικὸς νὰ καπνίζει σὲ
δημόσιους χώρους. Πέρα ἀπὸ τοὺς λόγους
υγείας, ὑπάρχουν καὶ λόγοι αἰσθητικοί. Καὶ
πέρα ἀπὸ αὐτοὺς ἀκόμη, τὸ νὰ μυρίζουν τὰ
δάκτυλα τοῦ κληρικοῦ ἀπὸ τὸν καπνὸ καὶ
νὰ τὸ ἀντιλαμβάνεται αὐτὸ ὁ πιστὸς ποὺ
σκύβει νὰ φιλήσει τὸ ἱερατικὸ χέρι, εἶναι
προσβολὴ γι' αὐτόν.

6. Ὁ κληρικὸς δέν πρέπει νὰ περιφέρεται
χωρὶς «ζῶστικὸ» στὴν αὐλὴ ἢ στὸ μπαλκόνι
του. Θὰ μᾶς δοῦν κάποια μάτια καὶ θὰ μᾶς
ἐπικρίνουν. Μὴ βλέπετε ποὺ ὁ κόσμος δέν
ὀμιλεῖ. Κατὰ βάθος δέν θέλει τὸν ἱερέα του νὰ
συμπεριφέρεται ὡς λαϊκός. Ὁ κόσμος δέν θέ-
λει ἐπίσης νὰ βγάλουμε τὸ ράσο. Ἄς προσ-
έχουμε τὴν ἀμφίεσή μας! Τὸ χρῶμα τῶν
ἀντεριῶν εἶναι μαῦρο, γίνεται ὅμως ἀνεκτὸ
καὶ τὸ βαθὺ μπλέ. Ἄλλα ὅμως χρώματα,
ὅπως μπορντώ, λευκό, πράσινο, κ.λπ. εἶναι
ἐξέζητημένα. Ἐδῶ δέν κάνει τόσο μεγάλη ζέ-

στη, ώστε να καθιερωθούν λευκά άντερα. Το ίδιο ισχύει και για άνοιχτούς γιακάδες, παντελόνια άνοιχτού χρώματος ή κάλτσες άσπρες, ράσα άτημέλητα και τσαλακωμένα.

7. Όταν είμαστε μαζί με ένα άνωτερό μας, ή προϊστάμενό μας (π.χ. Επίσκοπο ή Αρχιεπίσκοπο) σε κάποια έκδήλωση (π.χ. σε πανηγυρικό Έσπερινό, σε όμιλία, σε έκδήλωση κοινωνική, πολιτιστική κ.λπ.) δέν επιτρέπεται να φεύγουμε από την έκδήλωση—όταν τελειώσει— πριν από αυτόν. Και μάλιστα επιδεικτικά, τρόπον τινά, ζητώντας του και την προς τούτο εύλογία. Μπορεί να μάς την δώσει, από μέσα του όμως θα μάς κακοχαρακτηρίσει πού φεύγουμε, ένω εκείνος είναι άκόμη εκεί.

8. Και στα γεύματα όπου παρίσταται ο Προϊστάμενός μας, δέν επιτρέπεται να αρχίσουμε να πίνουμε ή να τρώμε πριν εκείνος αρχίσει να τρώγει, έστω και αν έγινε ή προσευχή. Μή παραβαίνουμε τους κανόνες καλής συμπεριφοράς, δίδοντας έτσι τó κακό παράδειγμα και σε άλλους.

9. Η επιστολογραφία ύπακούει σε όρισμένους κανόνες πού είναι καταγεγραμμένοι σε τευχίδιο πού έχει έκδώσει πρό έτων ο Σεβ. Μητροπολίτης Πατρών (τότε Ζιχνών και Νευροκοπίου) κ. Νικόδημος και επιγράφεται «Ζητήματα έκκλησιαστικής δεοντολογίας». Περιέχει σπουδαίες λεπτομέρειες για τó πώς γράφει κανείς σε κατώτερό του, ισόβαθμό του και άνωτερό του. Ο κληρικός όφείλει να γνωρίζει και να εφαρμόζει τους κανόνες αυτούς.

10. Όταν όμιλούμε στο τηλέφωνο και έχουμε ζητήσει έμεις να συνδεθούμε, τó πρώτο πού λέμε είναι τó όνομά μας. Δέν περιμέ-

νουμε να μάς άναγνωρίσει ο συνομιλητής μας, ούτε δοκιμάζουμε τά νεύρα του για κάποια δευτερόλεπτα, όταν διαπιστώνουμε ότι δέν έχει άντιληφθεί με ποιόν όμιλεί. Τό ίδιο όφείλει να κάνει και όποιοσδήποτε μάς τηλεφωνεί μόλις σηκώσουμε τó άκουστικό.

11. Ποτέ δέν φιλονικούμε, έστω κι αν έχουμε δίκαιο. Οί άλλοι μπορεί να θυμώνουν, να ύβρίζουν, να αισχρολογούν. Ποτέ δέν τους μιμούμαστε, ιδίως όταν οδηγούμε αυτοκίνητο και διαπιστώνουμε ότι οί άλλοι παραβαί-

νουν τόν Κώδικα Όδικής Κυκλοφορίας.

12. Ζοῦμε ζωή συντηρητική και όχι προκλητική. Μπορούμε όμως να πᾶμε σε μιᾶ καλλιτεχνική έκδήλωση ή σε ένα κόσμιο κέντρο να φᾶμε με την οικογένειά μας ή με φίλους μας, αλλά ποτέ δέν μπορεί να παρεκτρεπόμαστε. Τηρούμε άπαραιτήτως τισ νηστείες πού επιβάλλει ή Έκκλησία μας. Δέν ύπάρχει χειρότερο πράγμα από τή θεα κληρικού πού παραβαίνει προκλητικά

τους Κανόνες τῆς Έκκλησίας.

13. Τηρούμε σχολαστική καθαριότητα στο σώμα μας και στα ρούχα μας.

14. Τό καλυμμαύχι τηρείται καθαρό και χωρίς τραύματα. Φοριέται ίσια και όχι στραβά. Είναι στο κατάλληλο ύψος (ούτε πολύ χαμηλό, ούτε πολύ ύψηλό) και δέν καλύπτει όλο σχεδόν τó μέτωπο. Έξω στο δρόμο τó φοράμε πάντοτε. Η Ή. Αρχιεπισκοπή μας θα προμηθεύει δωρεάν καλυμμαύχια καινούργια σε όσους τó ζητήσουν, ώστε να συμβάλει και με τόν τρόπο αυτό στην καλύτερη εμφάνιση τού ιεροῦ της κλήρου.

(Έγκύκλιος τῆς Ήρας Αρχιεπισκοπῆς)

ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΙΜΗΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΚΥΝΗΣΕΩΣ ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ

Η Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος λαμβάνοντας ἀφορμὴ ἀπὸ τὰ ὅσα εἶδαν ὁ φῶς τῆς δημοσιότητας, κατὰ τὸ πρόσφατο παρελθόν, σχετικῶς μὲ τὴ θέση τῶν Ἱερῶν Εἰκόνων στὴ ζωὴ τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας καὶ τὴν τιμητικὴ προσκύνησή τους, προβαίνει στὸ παρὸν ἀνακοινωθέν προκειμένου νὰ προβάλλῃ ἐκ νέου τὴ σαφὴ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ διαλύσῃ τὶς ἐνδεχόμενες παρεξηγήσεις, ὁποθενδήποτε κι ἂν αὐτὲς προέρχονται.

1. Ἡ ἀνάπτυξη τῆς εἰκονογραφίας καὶ ἡ τιμητικὴ προσκύνηση τῶν Ἱερῶν Εἰκόνων, ἔχουσα τὶς ρίζες τῆς στὴν Ἀποστολικὴ ἐποχὴ, καταξιώνεται ἐντυπωσιακὰ κατὰ τὸν 4ον, χρυσὸν αἰῶνα τῆς Πατερικῆς Θεολογίας. Σύμφωνα μὲ αὐτὴν ἡ εἰκονογράφηση τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἀπαραίτητη, διότι ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ σαρκώθηκε καὶ θέωσε τὴν προσληφθεῖσα ἀνθρώπινη φύση, ἡ δὲ εἰκονογράφηση τῆς Θεοτόκου καὶ τῶν Ἁγίων ἐνδείκνυται, διότι καὶ αὐτοὶ συμμετέχουν στὴν θέωση, ὡς μέλη τοῦ ἀναστημένου Σώματος τοῦ Χριστοῦ. Ἀκριβῶς γιὰ τὸν λόγο αὐτὸν ἡ πίστις στὸν Χριστὸ καὶ ἡ σχέση μαζί Του δὲν εἶναι ἀνεκκόνιστη, ἀφοῦ καὶ τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ εἶναι ὄρατὸ καὶ πραγματικὸ καὶ ὄχι φανταστικὸ καὶ ἀνεκκόνιστο.

Ἐπειδὴ τὸν 8ον καὶ 9ον μ.Χ. αἰῶνα ἐμφανίσθησαν διάφοροι εἰκονομάχοι καὶ εἰκονοκλάστες, οἱ ὁποῖοι διακρίνονταν ἀπὸ ἰουδαϊστικές, μουσουλμανικὲς καὶ διάφορες αἰρετικὲς ἀπόψεις, καὶ ὑπῆρξε μιὰ μεγάλῃ χρονικὴ περίοδος κατὰ τὴν ὁποία διευπλώθησαν ὅλα τὰ ἐκατέρωθεν ἐπιχειρήματα, συνεκλήθη ἡ 7η Οἰκουμενικὴ Σύνοδος γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸ πρόβλημα αὐτό, γιὰτὶ κατηγορήθηκε ἡ Ἐκκλησία «*ὑπὸ Ἑβραίων, καὶ*

Ἑλλήνων, καὶ Σαμαρειτῶν, Μανιχαίων τε καὶ Φαντασιαστῶν» (πρακτικὰ 7ης Οἰκουμενικῆς Συνόδου). Ἡ Σύνοδος αὐτὴ ἀπεφάσισε ὅτι οἱ Σεπτὲς καὶ Ἁγίες Ἱερὲς Εἰκόνες τοῦ Χριστοῦ, τῆς Θεοτόκου, τῶν Ἀγγέλων, τῶν Ἁγίων καὶ τῶν Ὁσίων ἀνθρώπων ποὺ κατασκευάζονται ἀπὸ χρώματα καὶ ψηφίδες καὶ ἀπὸ ἄλλη ὕλη πρέπει νὰ τιμῶνται «*παραπλησίως τῷ τύπῳ τοῦ Τιμίου καὶ Ζωοποιοῦ Σταυροῦ*». Ἐπιπλέον, ἀπεφάσισε ὅτι ἡ τιμὴ καὶ προσκύνηση τῶν Ἱερῶν Εἰκόνων «*ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει*», καὶ ἐκεῖνος ποὺ προσκυνεῖ τὴν εἰκόνα «*προσκυνεῖ ἐν αὐτῇ τοῦ ἐγγραφομένου τὴν ὑπόστασιν*». Καὶ ἐπιλέγει: «*Αὕτη ἡ παράδοσις τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, τῆς ἀπὸ περάτων εἰς πέρατα δεξαμένης τὸ Εὐαγγέλιον*» (Πρακτικὰ 7ης Οἰκουμενικῆς Συνόδου).

2. Οἱ Ἱερὲς Εἰκόνες τῆς Ἁγίας μας Ἐκκλησίας, ἀνήκουν βέβαια στὴν Βυζαντινὴ τέχνη καὶ ζωγραφικὴ, δὲν ἀποτελοῦν, ὅμως, μιὰ ἀπλὴ θρησκευτικὴ ζωγραφιά, μιὰ φυσιοκρατικὴ (νατουραλιστικὴ) παράσταση, τὸ θέμα τῆς ὁποίας εἶναι ἓνα θρησκευτικὸ πρόσωπο ἢ μιὰ θρησκευτικὴ ἱστορία. Οἱ Εἰκόνες γιὰ τοὺς πιστοὺς θεωροῦνται καὶ εἶναι ἀναφαίρετα λειτουργικὰ «*σκεύη*», ποὺ ἀγιάζουν τὸν ἀνθρώπο καὶ τὸν φέρνουν σὲ ἄμεση σχέση μὲ τὴν χάρι καὶ τὴν ὑπόσταση τοῦ εἰκονιζομένου προσώπου, ἀφοῦ καὶ ἡ ὕλη ἀγιάζεται μέσα στὴν Ἐκκλησία. Ὁ ὁσιος Θεόδωρος ὁ Στουδίτης μᾶς λέει: «*Παντὸς εἰκονιζομένου προσώπου οὐχ ἡ φύσις, ἀλλ' ἡ ὑπόστασις εἰκονίζεται*». Οἱ Εἰκόνες ἀποκαλύπτουν τὴν πραγματικότητά ἐκείνη ποὺ εἶναι ἀπρόσιτη στοὺς αἰσθητοὺς ὀφθαλμοὺς, μᾶς ὑποδεικνύουν καὶ μᾶς διδάσκουν ὄχι πῶς θὰ κρατήσουμε τὸν Κύριο καὶ Θεὸ στὴ δική μας φτώχεια, ἀλλὰ πῶς θὰ προσ-

εγγίσομε στὸν δικό Του πλοῦτο.

3. Σύμφωνα με ὅλα τὰ παραπάνω σέ καμία περίπτωση δέν εἶναι δυνατὴ ἡ σύγκριση τῶν Ἱερῶν Εἰκόνων με τὰ εἰδῶλα, ὅπως τὴν ἐπιχειροῦν οἱ διάφοροι εἰκονομάχοι ὅλων τῶν ἐποχῶν, γιὰ τοὺς ἐξῆς οὐσιαστικούς λόγους: α) διότι οἱ Ἱερές Εἰκόνες ὅλων τῶν Ἁγίων τῆς Ἐκκλησίας ἀποτελοῦν τὶς ἀπεικονίσεις πραγματικῶν ἱστορικῶν προσώπων καὶ γεγονότων, τὰ ὁποῖα βρίσκονται σέ ἄμεση προσωπικὴ καὶ οὐσιαστικὴ σχέση ἀγιότητος καὶ κοινωνίας με τὸν Ἐνα καὶ μόνο ἀληθινὸ Θεό, καὶ β) διότι πρὸς τὶς Εἰκόνες τῶν Ἁγίων προσφέρεται μόνο στὸν Τριαδικὸ Ἀληθινὸ Θεό, τὸν ὁποῖο ἀποκάλυψε ὁ Ἐνσαρκωθείς, ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Ἀειπαρθένου Μαρίας, Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ.

Ἡ 7η Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ποὺ ἀσχολήθηκε με τὶς Ἱερές Εἰκόνες ἔκανε σαφῆ διάκριση μεταξύ «ἀγίου καὶ βεβήλου». Γι' αὐτὸ καὶ «ἡ ἀγία Σύνοδος ἐξεβόησεν ... ἡμεῖς τὰς σεπτὰς εἰκόνας ἀποδεχόμεθα ... τοῖς μὴ ἀσπαζομένοις τὰς ἀγίας καὶ σεπτὰς εἰκόνας ἀνάθεμα. Τοῖς ἀποκαλοῦσι τὰς ἱερὰς εἰκόνας εἰδῶλα ἀνάθεμα» (Πρακτικὰ 7ης Οἰκουμενικῆς Συνόδου). Ὁ Ἅγιος Ταράσιος, Ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως καὶ Πρόεδρος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἀνέφερε τὸ τί ἀπαντοῦσαν οἱ ἅγιοι Μάρτυρες, ὅταν τοὺς κατηγοροῦσαν ὅτι, ἐνῶ ἀρνοῦνται νὰ λατρεύουν τὰ εἰδῶλα, ὅμως καὶ αὐτοὶ ἔχουν τὰ δικά τους εἰδῶλα, δηλαδή τὶς εἰκόνες. Ἐλεγον: «ἀλλ' ἡμεῖς οὐκ ἰνδάλματα δαιμόνων ποιοῦμεν, ἀλλὰ τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Θεοῦ Λόγου ποιοῦμεν εἰκόνας, καὶ τῶν αὐτοῦ ἁγίων· οὐ μὲν τοι θεοποιοῦμεν αὐτάς» (Πρακτικὰ 7ης Οἰκουμενικῆς Συνόδου).

Ἐπομένως, οἱ λόγοι ποὺ ὑπαγορεύουν τὴν τιμητικὴ προσκύνηση τῶν Ἱερῶν Εἰκόνων, σύμφωνα με τὴν καταγεγραμμένη Πατερικὴ Θεολογία εἶναι τὸ ὅτι «ἀγιάζεται διὰ τῶν σεπτῶν εἰκόνων τὰ ὄμματα τῶν ὁρώντων, ἀνάγεται δέ δι' αὐτῶν ὁ νοῦς πρὸς θεογνωσίαν» (Συνοδικὸν τῆς Ὁρθοδοξίας), ἐκφράζεται ἡ ἀνάγκη νὰ προσηλωθῇ ἡ σκέψη καὶ ψυχὴ τῶν πιστῶν στοὺς ἀποδέκτες

τῶν προσευχῶν, τῶν δεήσεων καὶ τῶν παρακλήσεών τους, ἀλλὰ καὶ τῶν αἰνῶν καὶ τῶν εὐχαριστιῶν τους, δηλαδή στοὺς εἰκονιζομένους Ἁγίους, καθὼς ἐπίσης δηλώνεται καὶ ἡ μεγάλη διδακτικὴ ἀξία τῶν Ἱερῶν Εἰκόνων, ὡς ἐκ τῆς θέσεώς τους στοὺς Ναοὺς καὶ στὴ Θεία Λατρεία. Μέσω αὐτῶν, τῶν «γλωττοφόρων βιβλίων», κατὰ τὸν Ἅγιο Γρηγόριο Νύσσης, διδάσκεται κάθε Χριστιανὸς πόσο ἐπιβραβεύει ὁ Θεὸς καὶ ἡ Ἐκκλησία ὅλους ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἔμειναν στὴν γῆ πιστοὶ στὸ θέλημά Του καὶ ἀναδείχθηκαν ἄξιοι τοῦ Σταυρικοῦ θανάτου καὶ τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Θεανθρώπου. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ 7η Οἰκουμενικὴ Σύνοδος χαρακτηριστὴρῆσε τὴν τιμὴ καὶ τὴν προσκύνηση τῶν Εἰκόνων ὡς «ἐγκριτον καὶ θεάρεστον θεομοθεσίαν καὶ παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας, εὐσεβὲς αἴτημα καὶ ἀνάγκην τοῦ πληρώματος Αὐτῆς» (Πρακτικὰ 7ης Οἰκουμενικῆς Συνόδου).

4. Αὐτὴ εἶναι ἡ πίστη τῆς Ἐκκλησίας, τὴν ὁποία πρέπει νὰ τηροῦμε ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ, ὅπως τὸ ὁμολογοῦν ὅλοι οἱ Ἐπίσκοποι πρὶν τὴν χειροτονία τους. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ Ἱεροὶ Ναοὶ μας εἶναι γεμάτοι ἀπὸ τὶς ἱερές Εἰκόνες, τὶς ὁποῖες λιτανεύουμε με κεριὰ καὶ θυμιάματα. Στεκόμαστε μπροστὰ τους εὐλαβικά, κάνουμε τὸ σημεῖο τοῦ Σταυροῦ καὶ τὶς ἀσπαζόμαστε προσευχόμενοι. Μέσα στὰ θεολογικὰ καὶ ἐκκλησιαστικὰ αὐτὰ πλαίσια πρέπει νὰ κινοῦνται τόσο ὅσοι ἐκθέτουν τὶς ἱερές Εἰκόνες γιὰ νὰ τὶς προσκυνήσουν τιμητικῶς ὁ λαὸς, ὅσο καὶ ὅσοι προσέρχονται με εὐλάβεια γιὰ νὰ ἀσπασθοῦν καὶ νὰ λάβουν τὴν χάρι τοῦ Θεοῦ ποὺ ἔρχεται καὶ διὰ τῶν Ἱερῶν Εἰκόνων, ἀνάλογα με τὸ βαθμὸ τῆς πνευματικῆς καταστάσεως τῶν προσερχομένων. Ἡ θεολογικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ αὐτὴ τοποθέτηση διαγράφει σαφῶς τὰ πλαίσια μέσα στὰ ὁποῖα γίνεται ἡ ἀληθινὴ τιμητικὴ προσκύνηση τῶν Ἱερῶν Εἰκόνων. Ὁ λαὸς ποὺ ἔχει πίστη ἀνόθευτη, ἀπηλλαγμένη ἀπὸ ὀρθολογισμούς, εὐσεβισμούς καὶ ἠθικισμούς ἀντιλαμβάνεται τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ ποὺ ἐξέρχεται ἀπὸ τὶς

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

Στήν ηλεκτρονική διεύθυνση:

www.ecclesia.gr

μπορείτε να διαβάσετε ειδήσεις
και επίκαιρες ανακοινώσεις
και να συνδέεσθε
μέ τὸ πρόγραμμα
τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Στήν ηλεκτρονική διεύθυνση:

www.myriobiblos.gr

μπορείτε να βρείτε μία ἐπιλογή
θεολογικῶν
καὶ ἱστορικῶν κειμένων.

Καὶ στήν ηλεκτρονική διεύθυνση:

www.apostoliki-diakonia.gr

μπορείτε να ἐνημερωθεῖτε
γιὰ τὸ ἐκδοτικό, κατηχητικό καὶ
ἱεραποστολικὸ ἔργο
τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς
Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἁγίες καὶ Ἱερές Εἰκόνες, ὅπως καὶ ἡ αἵμορροῦσα ἔλαβε δύναμη ἀπὸ τὸν Χριστό, ὅταν ἀκούμπησε τὸ ἱμάτιό Του, τὴν στιγμή κατὰ τὴν ὁποία οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ ἄλλοι πὺ Τὸν ἀκολουθοῦσαν ἀδυνατοῦσαν νὰ τὸ ἀντιληφθοῦν.

Μέ τὴν εὐκαιρία αὕτη ὑπεθυμίζεται ἡ ὑπ' ἀριθμ. 2597/19.6.1995 Ἑγκύκλιος τῆς Διαρκoῦς Ἱερᾶς Συνόδου, στήν ὁποία, ἀφοῦ ἐντοπίζεται ἡ ἀλήθεια ὅτι ἐνῶ εἶναι ἱερὸς ὁ πόθος προσκυνήσεως τῶν Ἱερῶν Εἰκόνων ἐκ μέρους τοῦ εὐσεβοῦς ποιμνίου, «ὅμως ἐνίοτε ὁ τρόπος διοργανώσεως τοῦ προσκυνήματος ἀπάδει πρὸς τὴν σοβαρότητα τοῦ σκοποῦ, ἥκιστα ἐξυπηρετῶν τὴν πνευματικὴ οἰκοδομὴν τῶν πιστῶν», συνιστᾶται νὰ γίνεταὶ ἡ μεταφορὰ Ἱερῶν Λειψάνων, Εἰκόνων καὶ λοιπῶν Ἐκκλησιαστικῶν κειμηλίων μέ διάκριση καὶ ἀπόφαση τοῦ οἰκείου Ἱεράρχη καὶ ἔγκριση τῆς Διαρκoῦς Ἱερᾶς Συνόδου.

Ἐν κατακλείδι, ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μετὰ παρρησίας διακηρύσσει πρὸς κάθε κατεύθυνση, θέλοντας νὰ διαλύσῃ τὸ σκότος τῆς ἀγνωσίας καὶ νὰ διδάξῃ καθηκόντως τὸ εὐσεβὲς πλήρωμά της, ὅτι «...οὕτω φρονοῦμεν, οὕτω λαλοῦμεν, οὕτω κηρύσσομεν Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν καὶ τοὺς Αὐτοῦ Ἁγίους ἐν λόγοις τιμῶντες, ἐν συγγραφαῖς, ἐν νοήμασιν, ἐν θυσίαις, ἐν Ναοῖς, ἐν Εἰκονίσμασι, τὸν μὲν Θεὸν καὶ Δεσπότην προσκυνοῦντες καὶ σέβοντες, τοὺς δὲ διὰ τὸν κοινὸν Δεσπότην ὡς Αὐτοῦ γνησίους θεράποντας τιμῶντες καὶ τὴν κατὰ σχέσιν προσκύνησιν ἀπονέμοντες. Αὕτη ἡ πίστις τῶν Ἀποστόλων, αὕτη ἡ πίστις τῶν Πατέρων, αὕτη ἡ πίστις τῶν Ὁρθοδόξων, αὕτη ἡ πίστις τὴν Οἰκουμένην ἐστήριξε» (Συνοδικὸν Κυριακῆς τῆς Ὁρθοδοξίας).

Ἡ ὀρθόδοξη καὶ ἐκκλησιαστικὴ αὕτη διδασκαλία μᾶς ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὸν ὀρθολογισμό, τὸν μυστικισμό, τὸν μαυρισμὸ καὶ τὸν ἀγνωστικισμό καὶ συνιστᾶ τὸ γνήσιο ὀρθόδοξο ἐκκλησιαστικὸ φρόνημα.

(Ἐκ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου -
Ἰανουάριος 2003)

Όρος Πίστεως τῆς Ζ' Οικουμενικῆς Συνόδου (787)

«... Τούτων οὕτως ἐχόντων, τὴν βασιλικὴν ὡσπερ ἐρχόμενοι τρίβον, ἐπακολουθοῦντες τῇ θεηγόρῳ διδασκαλίᾳ τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμῶν καὶ τῇ παραδόσει τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας (τοῦ γὰρ ἐν αὐτῇ οἰκήσαντος Ἁγίου Πνεύματος εἶναι ταύτην γινώσκομεν), ὀρίζομεν σὺν ἀκριβείᾳ πάση καὶ ἐμμελείᾳ, παραπλησίως

τῷ τύπῳ τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ ἀνατίθεσθαι τὰς σεπτὰς καὶ ἁγίας εἰκόνας, τὰς ἐκ χρωμάτων καὶ ψηφίδος καὶ ἐτέρας ὕλης ἐπιτηδείως ἐχούσης, ἐν ταῖς ἁγίαις τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαις, ἐν ἱεροῖς σκεύεσι καὶ ἐσθῆσι, τοίχοις τε καὶ σανίσι, οἴκοις τε καὶ ὁδοῖς· τῆς τε τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰκόνας, καὶ τῆς ἀχράντου δεσποίνης ἡμῶν τῆς ἁγίας Θεοτόκου, τιμίων τε ἀγγέλων, καὶ πάντων ἁγίων καὶ ὁσίων ἀνδρῶν. Ὅσῳ γὰρ συνεχῶς δι' εἰκονικῆς

ἀνατυπώσεως ὀρῶνται, τοσοῦτον καὶ οἱ ταύτας θεώμενοι διανίστανται πρὸς τὴν τῶν πρωτοτύπων μνήμην τε καὶ ἐπιπόθησιν, καὶ ταύταις ἀσπασμὸν καὶ τιμητικὴν προσκύνησιν ἀπονέμειν, οὐ μὴν τὴν κατὰ πίστιν ἡμῶν ἀληθινὴν λατρείαν, ἣ πρέπει μόνη τῇ θείᾳ φύσει· ἀλλ' ὄν τρόπον τῷ τύπῳ τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ καὶ τοῖς ἁγίοις εὐαγγελίοις καὶ τοῖς λοιποῖς ἱεροῖς ἀναθήμασι, καὶ θυμιαμάτων καὶ φώτων προσαγωγὴν πρὸς τὴν τούτων τιμὴν ποιεῖσθαι, καθὼς καὶ τοῖς ἀρχαίοις εὐσεβῶς εἶθισται. Ἡ γὰρ τῆς εἰκόνας τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει, καὶ ὁ προσκυνῶν τὴν

εἰκόνα, προσκυνεῖ ἐν αὐτῇ τοῦ ἐγγραφομένου τὴν ὑπόστασιν. Οὕτω γὰρ κρατύνεται ἡ τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμῶν διδασκαλία, εἴτουν παράδοσις τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, τῆς ἀπὸ περάτων εἰς πέρατα δεξαμένης τὸ εὐαγγέλιον· οὕτω τῷ ἐν Χριστῷ λαλήσαντι Παύλῳ καὶ πάσῃ τῇ θείᾳ ἀποστολικῇ ὁμηγύρει καὶ πα-

τρικῇ ἀγιότητι ἐξακολουθοῦμεν κρατοῦντες τὰς παραδόσεις, ἃς παρειλήφαμεν· οὕτω τοὺς ἐπινικίους τῇ ἐκκλησίᾳ προφητικῶς κατεπάδομεν ὕμνους. “Χαῖρε σφόδρα θύγατερ Σιών, κήρυσσε θύγατερ Ἱερουσαλήμ· τέρπου καὶ εὐφραίνου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου· περιεῖλε Κύριος ἐκ σοῦ τὰ ἀδικήματα τῶν ἀντικειμένων σοι, λελύτρωσαι ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν σου· Κύριος βασιλεὺς ἐν μέσῳ σου· οὐκ ὄψει κακὰ οὐκέτι”, καὶ εἰρήνη ἐπὶ σοὶ εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον.

Τοὺς σὺν τολμῶντας ἐτέρως φρονεῖν ἢ διδά-

σκειν ἢ κατὰ τοὺς ἐναγεῖς αἰρετικούς τὰς ἐκκλησιαστικὰς παραδόσεις ἀθετεῖν καὶ καινοτομίαν τινὰ ἐπινοεῖν, ἢ ἀποβάλλεσθαι τι ἐκ τῶν ἀνατεθειμένων τῇ ἐκκλησίᾳ, εὐαγγέλιον, ἢ τύπον τοῦ σταυροῦ, ἢ εἰκονικὴν ἀναζωγράφησιν, ἢ ἅγιον λείψανον μάρτυρος, ἢ ἐπινοεῖν σκολιῶς καὶ πανούργως πρὸς τὸ ἀνατρέψαι ἐν τῶν ἐνθέσμων παραδόσεων τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἔτι γε μὴν ὡς κοινοῖς χρῆσθαι τοῖς ἱεροῖς κειμηλίοις ἢ τοῖς εὐαγέσι μοναστηρίους, ἐπισκόπους μὲν ὄντας ἢ κληρικούς καθαιρεῖσθαι προστάσσομεν, μονάζοντας δὲ ἢ λαϊκοὺς τῆς κοινωνίας ἀφορίζεσθαι».

Η άγιογραφική θεμελίωση τῆς ἀγάπης*

α'

Τοῦ Ἀρχιμ. Χρυσοστόμου Παπαθανασίου

Ὁ Ὅμηρος, ὁ Ἡσίοδος, ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης μίλησαν γιὰ τὴν ἐλευθερία, τὴ δημιουργία, τὴ δικαιοσύνη, τὴν ἀδράνεια, τὴ λογική, τὴ φρόνηση, τὴν τέχνη. Αὐτοὶ καὶ ἄλλοι σοφοὶ καὶ ὅλη ἡ κλασικὴ ἑλληνικὴ ἀρχαιότητα γιὰ ἓνα δὲ μίλησαν. Δὲν εἶχαν κάνει τὴ μεγάλη ἀνακάλυψη. Δὲν εἶχαν βρεῖ μία ἄλλη λέξη ποὺ κρύβει βαθύτατο περιεχόμενο γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Δὲ βρῆκαν καὶ δὲ μίλησαν γιὰ τὴν ἀγάπη. Αὐτὴ τὴ λέξη τὴ μοναδικὴ ποὺ τὴν ἔφερε Ἐκεῖνος ποὺ τὴν ἐνσάρκωσε, ποὺ ἦταν ὁ Ἰδιος ἀγάπη, ὁ ὁποῖος ὄχι μόνο μίλησε γι' αὐτὴν ἀλλὰ ποὺ ὀλοκληρῆ ἢ ζωὴ Του ἦταν ἀγάπη. Ὁ Χριστὸς «διήλθεν εὐεργετῶν καὶ ἰώμενος πάντας» (Πράξ. 10, 38) καὶ τρέφων πάντας καὶ ἀνιστῶν τοὺς πάντας, «ἵνα ποιῆσῃ ἡμᾶς συμμόρφους τῆς εἰκόνας τῆς δόξης αὐτοῦ» (Φιλιπ. 3, 21).

Λέγουν πολλοί: Τί εἶναι ὁ Χριστιανισμός; Μῦθος; Ὀρθοσκεία; Ὁραία φιλοσοφία; Ἰδεολογία; Κοσμοθεωρία;

Ἄν εἶναι κάτι ὁ Χριστιανισμός, αὐτὸ ὀρίζεται ἀπὸ τὴ λέξη ἀγάπη! Ἡ ἀστείρευτος πηγὴ τῆς ἀγάπης εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Θεός. Ἡ Καινὴ Διαθήκη μᾶς δίνει τὸν ὀλοκληρωμένο ὀρισμό. «Ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστὶ» (Α' Ἰω. 4, 8). Ὁ Θεὸς εἶναι ἀγάπη. Εἶναι ἡ τέλεια ἀγάπη! Εἶναι ὁ «Πατὴρ τοῦ ἐλέους καὶ τῶν οἰκτιρμῶν» (Β' Κορ. 1, 3), ἐξ οὗ «πᾶν δῶρημα τέλειον» καὶ «πᾶσα δόσις ἀγαθὴ» (Ἰακώβ. 1, 17). Εἶναι ὁ «χρηστὸς τοῖς σύμπασι» κατὰ τὸν Ψαλμωδόν. Καὶ αὐτὴ ἡ ἀγάπη ὑπάρχει στὴν ἀμοιβαιότητα καὶ ἀλληλοκατανόηση τῶν τριῶν Θεῶν Προσώπων, στὴν ὑπερτέλεια κοινωνία τῆς Ἁγίας Τριάδος.

Ἰδιαιτέρη ἐκδήλωση τῆς ἀγάπης εἶναι ἡ ἐνανθρώπηση. **Τὰ Χριστούγεννα εἶναι τὸ μεγάλο ὀρόσημο τῆς θείας ἀγάπης.** «Οὕτω γάρ

ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν Μονογενῆ ἔδωκεν» (Ἰω. 3, 26). Ὁ Θεὸς ἐσαρκώθη. «Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο» καὶ «ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη» Ἡ σκέψη ὅτι ὁ Θεὸς ἐγένετο ἄνθρωπος ἀπὸ ἄπειρη ἀγάπη γιὰ μᾶς, γιὰ τὸν καθένα μας, γιὰ τὸν ἄνθρωπο, εἶναι ὄντως συγκλονιστικὴ. Ἡ Ἐνσάρκωση καταφάσκειται ὡς ἡ πλέον τρανὴ ἀπόδειξη ὅτι ὁ Πανάγαθος, ὁ Πολυεύσπλαγχνος, ὁ Φιλάνθρωπος Θεὸς μᾶς ἀγαπᾶ.

Ἄλλὰ τὸ ἀνέκφραστον μυστήριον τῆς θεϊκῆς συγκαταβάσεως δὲ σταμάτησε στὴ Γέννηση. Φθάνει δὲ στὸ Σταυρὸ γιὰ νὰ ἀνακεφαλαιώσῃ ἐκεῖ τὰ πάντα, ἐπάνω στὸ ξύλον τοῦ Σταυροῦ, μέσα στὸ Ἅγιον Αἷμα τῆς θυσίας Του. Γίνεται ἔτσι ἡ Ἐσταυρωμένη Ἀγάπη.

Ἀλήθεια, ὑπάρχει μέτρο γιὰ νὰ μετρήσουμε τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ; Ναι, ὑπάρχει. Εἶναι ὁ Σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ.

Τὸ θεοπρεπῶς ὁμως καταπληκτικὸν εἶναι ὅτι ἡ ἐνανθρώπηση καὶ ἡ Σταύρωση δὲν τελείωσαν κάποτε. Ὁ Χριστὸς μᾶς δωρίζει τὴν Ἐκκλησίαν Του, ὅπου καὶ συνεχίζεται αἰῶνες τώρα, ἡ Σάρκωση τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ Θυσία τοῦ Γολγοθᾶ σὲ κάθε Θεία Λειτουργία, σὲ κάθε ὕψωση τοῦ Εὐαγγελίου καὶ σὲ κάθε ἐκφώνηση «*Εὐλογημένη ἡ Βασιλεία τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος*».

Ἐφόσον ὁ Θεὸς εἶναι ἡ ἀγάπη, καὶ τὸ θεῖον καθίδρυμα ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ κοινωνία τῆς ἀγάπης, τὸ «καλὸν πανδοχεῖον» τῆς ἀγάπης.

*

Ἄν ἀνοίξουμε τὴν Ἁγία Γραφή, ἐκεῖ θὰ βροῦμε τὰ θαυμαστά λόγια τοῦ Κυρίου μας.

* Ὁμιλία λεχθεῖσα στὴν αἴθουσα τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου «Παρνασσός» στὶς 12 Δεκεμβρίου 2002 κατὰ τὴν ἐόρτιον ἐκδήλωση τῆς Διευθύνσεως «Χριστιανικῆς Ἀλληλεγγύης» τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν.

«Καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε ἀλλήλους» (Ἰω. 13, 34). Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀγιογραφικὴ θεμελίωση τῆς ἀγάπης. Αὐτὸ τὸ «ἀγαπᾶτε ἀλλήλους» εἶναι ἡ μεγάλη ἀποκάλυψη. Εἶναι ἡ σημαία τῆς Πιστεῶς μας, τῆς Ἐκκλησίας μας, τῆς Ὁρθοδοξίας μας. Αὐτὸ εἶναι τὸ βασικὸ στοιχεῖο τῆς νέας καταστάσεως ποὺ ἔφερε ὁ Χριστὸς στὴν ἀνθρωπότητα. Ἡ πρώτη ὑποθήκη τοῦ Ἰησοῦ εἶναι ἡ «καινὴ ἐντολή» τῆς ἀγάπης. Εἶναι τὸ Α καὶ τὸ Ω τῆς διδασκαλίας Του. Διαβάζουμε στὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιο: «Ἐν τούτῳ γινώσκονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις» (Ἰω. 13, 35). Εἶναι τὸ «σῆμα καταταθέν» τῶν πιστῶν χριστιανῶν.

Ἄς ἐμβαθύνουμε περισσότερο στὸν στίχο αὐτό. Γνώρισμα τῶν χριστιανῶν, τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου, εἶναι ἡ ἀγάπη, ἡ ἀληθινὴ ἀγάπη, γιὰ τὴν ὁποία μᾶς ὀμιλεῖ ἐδῶ ἡ Καινὴ Διαθήκη, ἓνα ἄνοιγμα δηλαδὴ τῆς καρδιάς μας, πρὸς τὸν ἄλλον. Ἀγαπῶ σημαίνει συντρίβω τὸν ἀτομισμὸ μου. Δέ ζητῶ τὰ ἐμαυτοῦ, «ἡ ἀγάπη οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς» (Α΄ Κορ. 13, 5). Σημαίνει ὅτι ὑπολογίζω τὸν ἄλλον. Δὲν τὸν περιφρονῶ. Τὸν πεινασμένο, τὸν πτωχό, τὸν ξένο, τὸν μετανάστη, τὸν ναρκομανή, τὸν ἀλκοολικό, τὸν κρατούμενο, τὸν ἄστεγο, ἀπὸ τὸ μικρὸ παιδί μέχρι τὸν παπποῦ καὶ τὴν γιαγιά. Ἀγάπη σημαίνει σκύβω καὶ πλένω τὰ πόδια καὶ κόβω τὰ νύχια τοῦ ἡλικιωμένου, τοῦ ἀσθενοῦς καὶ τοῦ κατὰκοιτου, ἐκεῖ στὴ Στέγη τῶν γερόντων. Ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον σημαίνει ὅτι τὸν ἄλλον τὸν βάζω στὸν ὦμο μου, ὡς καλὸς Σαμαρείτης, καὶ ὅτι τὸ «κλαίειν μετὰ κλαιόντων» καὶ τὸ «ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε» γίνονται πράξη καθημερινὴ στὴ ζωὴ μου.

Σπουδαιότατη ἀγιογραφικὴ θεμελίωση τῆς ἀγάπης εἶναι τὸ κείμενο ποὺ ἀναφέρεται στὴ μέλλουσα κρίση. Ποῖον νόμο καὶ ποῖον κώδικα ἄραγε θὰ κρατᾶει στὰ χέρια Του ὁ Δικαιοκρίτης Χριστὸς κατὰ τὴν Δευτέραν Αὐτοῦ Παρουσίαν, ἐκεῖ κατὰ τὴν ὥραν τῆς γενικῆς κρίσεως τῶν ἀνθρώπων; Ἀσφαλῶς τὸ Εὐαγγέλιον τῆς ἀγάπης. Ἀρκεῖ νὰ θυμηθοῦμε τὰ φοβερὰ ἐκεῖνα λόγια: «Ἐπέιασα γὰρ καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα καὶ ἐπότισάτέ με, ξένος ἦμην καὶ συ-

νηγάγετέ με, γυμνὸς καὶ περιεβάλετέ με, ἠσθένησα καὶ ἐπισκέψασθέ με, ἐν φυλακῇ ἦμην καὶ ἤλθετε πρὸς με» (Ματθ. 25, 35-36). Καὶ ἀντιθέτως. Ἀλλὰ καὶ ἡ συνέχεια: «Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε (ἢ οὐκ ἐποιήσατε) ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων ἐμοὶ (ἢ οὐδὲ ἐμοὶ) ἐποιήσατε» (Ματθ. 25, 40, 45). Ἐδῶ εἶναι τὸ ἀποκορύφωμα τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης ποὺ βλέπει στὸ πρόσωπο τοῦ ἄλλου, τοῦ κάθε ἄλλου, τὸν ἴδιο τὸν Χριστό! Καὶ μετὰ, τολμοῦν μερικοὶ νὰ μιλοῦν γιὰ Χριστιανισμό, Ἐκκλησία καὶ Ὁρθοδοξία ρατσιστικὴ, σκοταδιστικὴ καὶ μισαλλόδοξη. Πόσο πλανῶνται!

(Ἡ συνέχεια στὸ ἐπόμενο τεῦχος)

ΝΕΕΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΕΣ

Μόλις ἐκυκλοφορήθη τὸ ἐνημερωτικὸ φυλλάδιο:

ΝΕΟΠΑΓΑΝΙΣΜΟΣ – Η ΑΠΕΙΛΗ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

Ἔκδοση: ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗ ΔΙΑΚΟΝΙΑ

Τηλέφωνα γιὰ παραγγελίες:

210-7272381, 210-7272380

Ἐκδόθηκαν ἐπίσης καὶ κυκλοφοροῦνται ἀπὸ τὴν «Ἀποστολικὴ Διακονία»:

♦ **Νέο «ΙΕΡΑΤΙΚΟΝ»,** σχῆμα μεγάλο, ἔκδοση βελτιωμένη, καλαισθητὴ μὲ νέα στοιχειοθεσία. Τιμὴ 16 €.

♦ **Ἡ Ἀκολουθία τοῦ Μεγάλου Ἀγασμοῦ τῶν Θεοφανίων,** σχῆμα μεγάλο, νέα καλαισθητὴ ἔκδοση. Τιμὴ 4,40 €.

ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΕΙΣ σέ δρόμους ποιμαντικής διακονίας

Ἡ ἐνσυνείδητη συμμετοχή τῶν ἐνοριτῶν στό ἐνοριακό ποιμαντικό ἔργο*

α'

Τοῦ Ἀλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου,
Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Τὸ ποιμαντικό ἔργο καὶ οἱ λειτουργίες του

Καὶ μόνο νὰ θέλαμε νὰ ἐμβαθύνουμε καὶ νὰ ἀναπτύξουμε τὶς ἔννοιες ποὺ περικλείονται στὸν τίτλο τῆς εἰσηγήσεως, ποὺ ἡ ὀργανωτικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ Συνεδρίου μᾶς ἀνέθεσε, θὰ μπορούσαμε νὰ ὀργανώσουμε ἕνα ὀλόκληρο συνέδριο. Πραγματικά, τὸ νὰ μιλήσει κανεὶς γιὰ τὸ ποιμαντικό ἔργο τῆς Ἐνορίας εἶναι κάτι ποὺ δὲν ἔχει τέλος. Αὐτὸ τὸ ἔργο ἀνήκει στὴν κατηγορία τῶν μεγάλων καὶ καλῶν συνάμα ἔργων καὶ ἀπαιτεῖ πολλὴ δουλειὰ γιὰ νὰ πραγματοποιηθεῖ. Ἐνα ἔργο, ποὺ σκοπὸ ἔχει νὰ οἰκοδομήσει τὴν Ἐκκλησία σέ τοπικὸ ἐπίπεδο καὶ νὰ συμβάλει στὴ συγκρότηση τῆς μιᾶς ποιμνῆς ὑπὸ τὸν ἕνα ποιμένα. Ἔργο πολὺ σημαντικό, γιὰτὶ αὐτὴ ἡ συγκρότηση τροχιοδρομεῖ τὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὀδηγεῖ τὸν πιστὸ ἀνθρώπο στὴ θέωση. Αὐτὸ τὸ ἔργο ἐπιτελεῖται μέσα ἀπὸ τὶς τέσσερις λειτουργίες του, ποὺ εἶναι λειτουργίες τῆς ἴδιας τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ Ἐκκλησία, ὡς γνωστὸν, συγκροτεῖται μὲ τὴν ἐπιτέλεση τεσσάρων λειτουργιῶν. *Τῆς μαρτυρίας, τῆς λατρείας, τῆς κοινωνίας-ἐπικοινωνίας καὶ τῆς διακονίας.* Αὐτὲς οἱ λειτουργίες, ὅσο καὶ νὰ διαφοροποιοῦνται στὶς μορφές ποὺ θὰ πάρουν ἐνεργοποιούμενες, δὲν αὐτονομοῦνται, δὲν λειτουργεῖ δηλαδὴ ἡ μία ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν ἄλλη ἀλλὰ συντονίζονται, ἔτσι ὥστε ὅλες νὰ σκοπεύουν στὸν ἕνα καὶ μοναδικὸ σκοπὸ ποὺ ἀναφέρθηκε.

Ἔτσι, εἴτε δίδουμε μαρτυρία στὴν ἱεραποστολή, στὸ κήρυγμα, στὴν κατήχηση, στὴ διδασκαλία· εἴτε συναγομάσαστε γιὰ νὰ λατρεύσουμε τὸ Θεὸ φιλοκάλως καὶ νὰ ἀγιασθοῦμε στὰ ἱερὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας μας, στὶς ἱερὲς ἀκολουθίες καὶ ἱεροπραξίες καὶ στὸ κατ' ἐξοχὴν Μυστήριο τῆς Θεῆς Εὐχαριστίας στὰ πλαίσια τῆς Θεῆς Λειτουργίας· εἴτε κοινωνοῦμε καὶ ἐπικοινωνοῦμε μεμονωμένα ἢ σέ μικρὲς καὶ μεγαλύτερες ὀμάδες· εἴτε διακονοῦμε ὑπηρετώντας τὸν ἀνθρώπο στὶς ἀνάγκες του (φτώχεια, ἀρρώστια, ξενιτεία, ἀθλιότητα, κοινωνικὴ καὶ ἀτομικὴ)· φροντίδα μας εἶναι ὅλες αὐτὲς οἱ ἐνέργειες νὰ δείξουν στὸν ἀνθρώπο τὴ θέση του, ποὺ ἀνήκει καὶ ποῦ εἶναι καλεσμένος νὰ εἰσέλθει. Δηλαδὴ, ἐνεργώντας κατὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο, ὀφείλουμε νὰ ἔχουμε συνείδηση τῆς ποιμαντικῆς διαστάσεώς του, δηλαδὴ τί ἐξυπηρετεῖ καὶ ποῦ σκοπεύει ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο ἐνεργοῦμε.

Ἐμεῖς στὴν Ἐκκλησία δὲ δίνουμε μαρτυρία γιὰ τὴ μαρτυρία· δὲν ἀγιάζουμε γιὰ νὰ ἀγιάζουμε (σὰν ὁ ἀγιασμός νὰ ἀφοροῦσε μόνον αὐτὸν ποὺ ἀγιάζει ἢ ἀγιάζεται, σὰν κάτι τὸ ἀτομικὸ καὶ τὸ μεμονωμένο)· δὲν κοινωνοῦμε ἢ ἐπικοινωνοῦμε γιὰ νὰ βρισκόμαστε ἀπλῶς σέ ἐπαφή ἢ σέ συζήτηση· δὲ διακονοῦμε ἀπλῶς γιὰ νὰ διακονοῦμε καὶ νὰ παρέχουμε ὑπηρεσίες· μὲ λίγα λόγια δὲν ὑπηρετοῦμε κάποιον δόγμα ἀντίστοιχο ἐκείνου ποὺ κηρύσσει ὅτι εἶναι «*ἡ τέχνη γιὰ τὴν τέχνη*».

Ἄρα, γίνονται στὴν Ἐκκλησία γίνονται γιὰ

* Εἰσηγήσεις στὸ Α' Ἱερατικὸ Συνέδριο τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν: Ἡ Ἐνορία στὸν 21ο Αἰῶνα, ποὺ ἔγινε 15-16 Μαΐου 2001 στὴν Αἶθουσα «Μελίνα Μερκούρη» στὸ Στάδιο Ειρήνης καὶ Φιλίας, στὸ Νέο Φάληρο.

τήν Ἐκκλησία. Γιὰ νὰ αισθανθοῦν οἱ ἄνθρωποι ὅτι γίνονται Ἐκκλησία, ὅτι ἀνήκουν στήν Ἐκκλησία, ὅτι συνάγονται σ' αὐτή τή νέα μονάδα καί ὅ,τι τοὺς παρέχεται, ἔχει τήν πηγὴ του σ' αὐτὸν τὸν νέο τρόπο διαχειρίσεως, ποὺ ὀφείλεται στὴ φανέρωση τῆς Οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ στὸν κόσμο.

Ξαφνικά, οἱ ἄνθρωποι συνειδητοποιοῦν ὅτι δὲν εἶναι ριγμένοι καὶ χαμένοι σ' ἕνα κόσμο ἄσχετο καὶ κενὸ νοήματος, ὅπως ὀρισμένοι εὐαγγελίζονται: ἀνήκουν σὲ μία καινὴ ἀνθρωπότητα, ποὺ συνάγεται καὶ συγκεντρώνεται περὶ τὸν ἕνα Ποιμένα καὶ Σωτήρα Θεό· βρίσκονται στὴν περιφέρεια ἑνὸς κύκλου ποὺ ὅσο πλησιάζουν πρὸς τὸ κέντρο του τόσο προσεγγίζουν ὁ ἕνας τὸν ἄλλο περισσότερο, γιὰ νὰ γίνουν τελικὰ ὅλοι ἕνα, ἕνα μὲ τὸν ἕνα Θεό.

Μεγαλειώδη εἰκόνα ἀλλὰ καὶ πραγμάτων αὐτῆς τῆς ἐνότητος, αὐτῆς τῆς «παγκόσμιας σύναξης» ἔχουμε στὴ σφραγίδα τοῦ προσφερομένου γιὰ τὴ θεία Εὐχαριστία ἄρτου. Ἐν παρατάξει, ἀποτυπώνεται τὸ πλήρωμα, «σύμπασα ἡ Ἐκκλησία», τῆς ὁποίας τὰ μέλη εἶναι σφιχτοδεμένα σὲ μίαν ἄρρηκτη ἐνότητα. Ἡ πραγματικότητα αὐτὴ ἀποδίδεται θαυμασία στὴ Διάταξη τῆς Προσκομιδῆς τὴν συντεθεῖσα ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Φιλοθέου:

«Ἴδωμεν δέ, πῶς καὶ διὰ τούτου τοῦ θείου τύπου καὶ τοῦ λόγου τῆς ἱερᾶς προσκομιδῆς, τὸν Ἰησοῦν αὐτὸν καὶ τὴν ἐκκλησίαν αὐτοῦ, σύμπασαν ὀρώμεν. Μέσον, αὐτὸν τὸν Χριστόν, τὸ ἀληθινὸν φῶς, τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον κεκτημένην ὑπ' αὐτοῦ καὶ συνεχομένην. Αὐτὸς γὰρ διὰ τοῦ ἄρτου μέσον ἐστί. Ἡ μήτηρ δὲ διὰ τῆς μερίδος ἐκ δεξιῶν, ἄγγελοι δὲ καὶ ἅγιοι ἐξ ἀριστερῶν, ὑποκάτω δὲ ἅπαν τῶν αὐτῶ πιστευσάντων εὐσεβὲς ἄθροισμα. Καὶ τοῦτο ἐστί τὸ μέγα μυστήριον· Θεὸς ἐν ἀνθρώποις καὶ Θεὸς ἐν μέσῳ Θεῶν, θεουμένων ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν ὄντος Θεοῦ σαρκωθέντος ὑπὲρ αὐτῶν. Καὶ τοῦτο ἡ μέλλουσα βασιλεία καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς τὸ πολίτευμα. Θεὸς μεθ' ἡμῶν ὀρώμενός τε καὶ μεταλαμβανόμενος. Καὶ οὐ χώρα ἀπίστοις, οὐδὲ γε μὴν ἑτερόφροσι. Τίς γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; Ἐπεὶ καὶ ἐξαροῦσι, φησί, τοὺς ποιητροὺς ἐκ μέσου τῶν δικαίων οἱ ἄγγελοι.»

Αὐτὸ τὸ σπουδαῖο ἔργο ἐπιτελεῖται, λοιπὸν, καὶ σὲ ἐπίπεδο ἐνοριακὸ καὶ χαρακτηρίζεται ὡς ποιμαντικὸ ἐνοριακὸ ἔργο.

Ἐνσυνείδητη συμμετοχὴ καὶ στάση

Αὐτὸ τὸ ἔργο σκοπεύει κυρίως νὰ συνάξει τοὺς ἐνορίτες στὴν ἐνορία. Οἱ ἐνορίτες μᾶς ἐνορίας ἀποτελοῦν, γιὰ νὰ μιλήσουμε μὲ τὸ καθιερωμένο λεξιλόγιο, τὸ ποίμνιο τῆς ἐνορίας. Σύμφωνα μάλιστα μὲ μία ἔμφαση ποὺ δίδεται τελευταῖα στὴ διαποίμανση, αὐτὸ τὸ ποίμνιο ἀποτελεῖ καὶ τὸ κέντρο στὸ ὁποῖο ἐπικεντρώνεται τὸ ποιμαντικὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας, καθότι ἔχουμε νὰ κάνουμε περισσότερο μὲ μιὰ *Ποιμνιοκεντρικὴ Ποιμαντικὴ* ἀντὶ τῆς μέχρι πρότινος ἀσκουμένης *Ποιμενοκεντρικῆς Ποιμαντικῆς* μὲ κέντρο τὸν Ποιμένα. Αὐτὴ ἡ νέα ὀπτική δὲν παραθεωρεῖ τὸν Ποιμένα, ὁ ὁποῖος παραμένει ὁ κύριος μοχλὸς καὶ συντονιστὴς τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου.

Ἀρχίζει, ὅμως, νὰ δίνει μεγαλύτερη σημασία στοὺς ποιμαινόμενους. Ὁ ποιμένας οὕτως ἢ ἄλλως ἔχει τὴν σημασία ποὺ τοῦ δίδει ὁ ἴδιος ὁ θεσμὸς τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ ποιμαινόμενος ἐνορίτης ἀρχίζει νὰ γίνεται πόλος ἐνδιαφέροντος ἐκ μέρους τῆς ποιμαινούσης Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ἐνδιαφέρεται πλέον γιὰ μιὰ ἐνεργὸ συμμετοχὴ τοῦ ἐνορίτη στὸ ποιμαντικὸ ἔργο. Παλαιότερα ἢ καὶ σήμερα ἀκόμα παρατηροῦμε μιὰ παθητικὴ συμμετοχὴ στὰ ἔργα τῆς Ἐκκλησίας. Στόχος αὐτῆς τῆς νέας ὀπτικῆς εἶναι ὁ ἐνεργὸς ἐνορίτης, ὁ συνειδητοποιημένος ἐνορίτης, ὁ ὁποῖος δὲν ἀπολαμβάνει ἀπλῶς τὴ ζωὴ τῆς ἐνορίας, ἀλλὰ καλεῖται νὰ συμβάλει καὶ νὰ προσφέρει σ' αὐτήν.

Ἐχοντας καρπωθεῖ τοὺς ἀγαθοὺς καρποὺς τῆς Ἐκκλησίας, ἐπιθυμεῖ καὶ αὐτὸς νὰ προσφέρει σὲ ὅλο τὸ φάσμα τοῦ ἐνοριακοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου. Ὁ τίτλος τῆς εἰσηγήσεως μιλάει γιὰ ἐνσυνείδητη συμμετοχὴ. Ἐνσυνείδητος, σύμφωνα μὲ τὸ λεξικό, σημαίνει «αὐτὸς ποὺ ἐκτελεῖ μιὰ πράξη, ὡς προῖον ἐπίγνωσης καὶ σαφοῦς ἐπεξεργασμένης ἐκλογῆς» (Γ. Μπαμπινιώτη, *Λεξικὸ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς Γλώσσας*, Ἀθήνα 1998, σ. 622, 1720). Μία τέτοια

ασφαλῶς ἐνσυνείδητη συμμετοχή στοῦ ποιμαντικό ἔργο τῆς ἐνορίας ἀποτελεῖ καρπὸ μιᾶς βαθμιαίας ἀναπτύξεως ἐπὶ προσωπικοῦ ἐπιπέδου τῶν ἐνοριτῶν, μιᾶς *στάσεως ζωῆς*, ὡς πρὸς τὴν Ἐκκλησία, τὴν ἐνορία καὶ τὸ ἔργο τῆς.

Ὁ γραμματικοῦ τύπου ὀρισμὸς τῆς ἐνσυνείδητης συμμετοχῆς συναντᾷ τὸν κοινωνικοῦ κοινωνιολογικοῦ τύπου ὀρισμὸ τῆς στάσεως. Νομίζω, ὅτι εἶναι πολὺ βοηθητικὸ γιὰ τὴν περίπτωση πού μᾶς ἀφορᾷ, νὰ ἐγκύψουμε στὴν ἔννοια τῆς στάσεως καὶ νὰ ὀρίσουμε *τὴ στάση* ὡς μία ὀλικὴ διαγωγή, πού κινητοποιεῖ ὀλόκληρο τὸν ἄνθρωπο καὶ ἀποτελεῖ σύνθεση πλήθους λειτουργιῶν. *Οἱ γνωστικές, συναισθηματικές καὶ βουλευτικές λειτουργίες* ὀργανώνονται σ' αὐτὴν σὲ μία πολὺπλοκὴ δομὴ. Μποροῦμε νὰ ποῦμε, ὅτι ἡ *στάση* ἔχει τὶς ρίζες τῆς στὴν προσωπικότητα, ἡ ὁποία εἶναι δυνατὸν νὰ ὀρισθεῖ ὡς τὸ σύνολο τῶν στάσεων ἐνὸς ἀτόμου.

Ἡ *στάση* ἀναφέρεται πάντοτε σὲ πρόσωπα ἢ πράγματα καὶ εἰσάγει τὸ ἄτομο σὲ σχέση μὲ αὐτά, τὸ προδιαθέτει εὐνοϊκῶς ἢ δυσμενῶς καὶ ἐκφράζεται μὲ λόγια καὶ ἔργα. Ἐνέχει δὲ πάντοτε *γνώση, διάθεση* εὐνοϊκὴ ἢ δυσμενὴ καὶ *δράση*, ἡ μᾶλλον προετοιμάζει, προδιαθέτει γιὰ μία ἐνέργεια καὶ *συμπεριφορά*. Ἀπὸ αὐτὰ πού ἀναφέραμε, εὐκόλα συμπεραίνεται ὁ *κοινωνικὸς χαρακτήρας* τῆς στάσεως, ἡ *σχέση* δηλαδὴ *ἀναφορᾶς* πρὸς τὸ ἀντικείμενο, πρόσωπο ἢ πρᾶγμα, τοῦ ὁποίου προϋποθέτει ἀσαφὴ τουλάχιστον στὴν ἀρχὴ γνώση, ὁ ὁποία ὅμως τείνει νὰ καταστῆ σαφέστερη καὶ καθαρότερη.

Ἐναντι αὐτοῦ τοῦ ἀντικειμένου, τὸ ἄτομο διατίθεται νὰ ἐπιδείξει ὀρισμένη συμπεριφορά, θετικὴ ἢ ἀρνητικὴ, εὐνοϊκὴ ἢ δυσμενὴ. Ὅπωςδήποτε, ἡ *στάση* ἀποτελεῖ μία δυναμικὴ δομὴ, μία ἐξελικτικὴ, ὑποκείμενη σὲ παραλλαγὴς ἰσορροπία. Χαρακτηρίζεται ἀπὸ μία σταθερότητα καὶ εὐρύτητα ἀνταλλαγῶν μὲ τὸ περιβάλλον. Θὰ πρέπει ἐπίσης νὰ γνωρίζουμε ὅτι *μία στάση προκαλεῖ μιαν ἄλλη στάση*, πού δύναται νὰ ἐξελιχθεῖ καὶ σὲ *ἀντί-στάση*. Νὰ τοῦίσουμε, δηλαδὴ, ὅτι ἡ *στάση* τῶν ἐνοριτῶν ὡς πρὸς τὸ ποιμαντικὸ ἔργο τῆς ἐνο-

ρίας θὰ ἐξαρτηθεῖ καὶ ἀπὸ τὴν *ἀντίστοιχη στάση* τῶν ποιμένων καὶ τῶν συνεργατῶν τους ὡς πρὸς τὸ ἴδιο τὸ ἐνοριακὸ ποιμαντικὸ ἔργο καὶ ὡς πρὸς τοὺς ἐνορίτες. Θὰ ἐπανέλθωμεν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ζητήματος.

Ὅπως γιὰ κάθε ἀντικείμενο μιᾶς στάσεως, ἔτσι καὶ ἡ *κατάλληλη στάση* τῶν ἐνοριτῶν ἀλλὰ καὶ τῶν ὑπευθύνων ὡς πρὸς τὸ ποιμαντικὸ ἔργο τῆς ἐνορίας θὰ πρέπει νὰ διακρίνεται ἀπὸ κάποιες *προϋποθέσεις*, θὰ ἔλεγα ἀπὸ *ἓνα πνεῦμα* τὸ ὁποῖο θὰ ἐμπνέει τὴ *στάση* καὶ θὰ τὴν καθοδηγεῖ. Τὸ γενικὸ τοῦτο πνεῦμα μπορεῖ νὰ διαφοροποιεῖται κάθε φορὰ στὶς *ἐπὶ μέρους λειτουργίες τῆς στάσεως*, στὶς ὁποῖες ἀναφερθήκαμε λίγο πιὸ πάνω. Γιὰ κάθε λειτουργία προϋποτίθεται ἡ ἀρχὴ πού τὴν ἐμπνέει καὶ τὴν κινητοποιεῖ. Ἐτσι, λοιπόν, ἀπαιτοῦνται τρία πράγματα, τὰ ὁποῖα καὶ ἀναφέρονται στὶς τρεῖς λειτουργίες τῆς στάσεως:

– ὡς πρὸς τὴ *γνώση* ἀπαιτεῖται *ἓνα πνεῦμα μαθητείας*

– ὡς πρὸς τὴ *διάθεση* ἀπαιτεῖται *ἓνα πνεῦμα ἀγάπης*

– ὡς πρὸς τὴ *δράση* καὶ τὴ *συμπεριφορά* ἀπαιτεῖται *ἓνα πνεῦμα ἀσκήσεως*.

Γιὰ νὰ γνωρίσεις κάτι *πρέπει νὰ μαθητεύσεις* σ' αὐτό.

Γιὰ νὰ διατεθεῖς εὐμενῶς *πρέπει νὰ τὸ ἀγαπήσεις*.

Γιὰ νὰ δράσεις σωστὰ καὶ νὰ *συμπεριφερθεῖς* σωστὰ *πρέπει νὰ ἀσκηθεῖς* στὴν ἐκτέλεσή του.

Ἐπαναλαμβάνω, συνοψίζοντας, ὅτι εἶναι ἀναγκαῖο νὰ γνωρίζουν, τόσο οἱ ποιμένες ὅσο καὶ οἱ ἐνορίτες τους, τὸ ποιμαντικὸ ἔργο τῆς ἐνορίας, νὰ διάκεινται εὐμενῶς πρὸς αὐτὸ καὶ νὰ ἐνεργοῦν ὑπὲρ αὐτοῦ. Δὲν θέλω νὰ ἐπεκταθῶ αὐτὴ τὴ στιγμὴ ὡς πρὸς τὴν ἀναγκαιότητα τῆς γνώσης τοῦ ἐνοριακοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου γιὰ τὴν *ἐνσυνείδητη* συμμετοχὴ τῶν ἐνοριτῶν. Τὸ ποιμαντικὸ ἔργο σύμφωνα μὲ τὸν ὀρισμὸ ὀφείλει νὰ εἶναι, ὅπως εἶδαμε, *«προῖον ἐπίγνωσης καὶ σαφοῦς ἐπεξεργασμένης ἐκλογῆς»*.

(Ἡ συνέχεια στοῦ ἐπόμενου τεύχους)

ΑΙΡΕΤΙΚΟΙ;

Τοῦ Πρωτοπρεσβ. Κωνσταντίνου Παπαγιάννη

Στὴν ἐφημερίδα ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΤΥΠΟΣ (φύλλο τῆς 27.12.2002) δημοσιεύθηκε ἄρθρο τοῦ ἀγαπητοῦ αἰδεσιμολογιωτάτου πρωτοπρεσβυτέρου π. Θεοδώρου Ζήση, καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἄριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, με τίτλο: *Νεοβαρλααμισμὸς ἢ «Λειτουργικὴ ἀναγέννησις»*. Στὸ ἄρθρο αὐτὸ χαρακτηρίζονται ὡς αἰρετικοὶ «νεοβαρλααμίται» ὅλοι, ὅσοι ὑποστηρίζουν καὶ ζητοῦν κάποιες ἀλλαγές σὲ ὅσα ἰσχύουν σήμερα στὴ θεία λατρεία. Συγκεκριμένα γράφει ὁ π. Θεόδωρος:

«*Προτείνονται λοιπὸν (ἀπὸ τοὺς “ἀνανεωτὰς”)* ἢ ἐγκατάλειψη τοῦ χρησιμοποιούμενου σήμερα μοναστικοῦ τυπικοῦ καὶ ἢ υἰοθέτηση τοῦ ἐγκαταλειφθέντος ἀσματικοῦ τυπικοῦ, ἢ συντόμευση τοῦ χρόνου τῶν ἀκολουθιῶν ποὺ θεωροῦνται μακρὲς καὶ κουραστικές, ἢ μεταφορὰ τοῦ χρόνου ἐνάργεως τοὺς ἀργότερα, ὥστε νὰ ξεκουράζονται τὸ πρῶτὸ οἱ πιστοὶ ποὺ θέλουν νὰ τὶς παρακολουθήσουν, ἢ προτίμηση ὄχι ἀργῶν ἀλλὰ συντόμων βυζαντινῶν μελῶν, ἢ τέλεση δευτέρας θείας λειτουργίας τὴν ἴδια ἡμέρα ἀπὸ τὸν ἴδιο ἱερέα, ἢ μετάφραση τῶν λειτουργικῶν κειμένων, ὥστε νὰ γίνονται κατανοητὰ ἀπὸ τὸ λαό, ἢ ἐκφώνηση τῶν εὐχῶν καὶ ὄχι ἢ μυστικὴ ἀνάγνωσή τους, ἢ συμφωνομαλμωδία τοῦ ἐκκλησιασματος, ἢ κατάργηση τῶν ὑψηλῶν τέμπλων, ἢ συμμετοχὴ γυναικῶν στοὺς χοροὺς τῶν ἱεροψαλτῶν, ἢ χρῆση μουσικῶν ὀργάνων μέσα στὶς Ἐκκλησίες, ἢ τετράφωνη ἀπόδοση τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὕμνων, ἢ σύνταξη νέων ἀκολουθιῶν γιὰ τὸν ἀρραβῶνα καὶ τὸ γάμο, ὡς καὶ νέων εὐχῶν γιὰ τὶς γυναῖκες μετὰ τὸν τοκετὸ κατὰ τὴ διάρκεια τῆς λοχείας, ἢ μόνιμη στροφὴ τοῦ ἱερέως πρὸς τὸ λαὸ κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Θείας Λειτουργίας, ἢ κήδευση τῶν ἀβαπτίστων νηπίων καὶ τῶν αὐτοκτονούντων, ἢ κατάργηση τοῦ ράσου, ἢ ἔμμεση ὑποκατά-

σταση τοῦ μυστηρίου τῆς μετανοίας καὶ ἐξομολογήσεως ἀπὸ ψυχιάτρους καὶ ψυχολόγους καὶ πολλὰ ἄλλα».

Σὲ ἄλλα σημεῖα τοῦ ἁρθρου κατακρίνονται ἐπίσης «*ἡ τοποθέτηση καθισμάτων σὲ ὅλους τοὺς χώρους τοῦ ναοῦ*» καὶ «*ἡ χρῆση μικρῶν λειτουργικῶν ἐγκολπίων ἀπὸ τοὺς πιστοὺς*».

Τὶς αἰτιάσεις ἐναντίον ἐκείνων ποὺ ζητοῦν λειτουργικὲς μεταρρυθμίσεις καὶ τὸν χαρακτηρισμὸ των ὡς «νεοβαρλααμιτῶν» ἄκουσα νὰ τὶς ἀναπτύσσει καὶ προφορικὰ ὁ π. Θεόδωρος στὶς 30.11.2002 στὴν Κομοτηνὴ σὲ ἡμερίδα γιὰ θέματα θείας λατρείας ποὺ διοργάνωσε ὁ ἐκεῖ Σύλλογος φίλων τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς, στὴν ὁποία ἐκεῖνος καὶ ἐγὼ ἤμασταν εἰσηγηταί.

Ἐκτὸς τοῦ π. Θεοδώρου ὅμως καὶ ὁ π. Σαράντης Σαράντος δὲν διστάζει νὰ χαρακτηρίσει ὡς αἵρεσι τὴ λειτουργικὴ ἀνανέωσι (Πρακτικὰ Λειτουργικοῦ Συνεδρίου τῆς Ἑταιρείας ὀρθοδόξων σπουδῶν στὸ περιοδικὸ ΘΕΟΔΡΟΜΙΑ, τεῦχος 1-3 τοῦ 2002, σ. 254 καὶ 264). Τὶς ἴδιες αἰτιάσεις ἀπαριθμεῖ καὶ ὁ ὀσιολογιώτατος γέρων Μωϋσῆς Ἁγιορείτης (ΘΕΟΔΡΟΜΙΑ, σ. 37), χωρὶς ὅμως καὶ νὰ κἀνὲ λόγος γιὰ αἵρεσι.

Ἐπειδὴ ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ αἰρετικοῦ εἶναι πολὺ βαρὺς καὶ ἐπειδὴ κάποιες ἀπὸ τὶς ἀπόψεις, ποὺ κατακρίνονται καὶ χαρακτηρίζονται ὡς αἰρετικές, ἀσπάζομαι καὶ ὑποστηρίζω κι ἐγὼ ἐν ὄλῳ ἢ ἐν μέρει, θὰ διατυπώσω τὶς ἀπορίες ποὺ μοῦ γέννησαν οἱ κατηγορίες αὐτὲς καὶ τὶς ἀντιρρήσεις μου, ἀναφερόμενος κατ' ἀνάγκην ὄχι μόνον στὸ δημοσίευμα τοῦ π. Θεοδώρου, ἀλλὰ καὶ σὲ ὅσα τὸν ἄκουσα νὰ λέη στὴν ἡμερίδα τῆς Κομοτηνῆς. Εἶμαι βέβαιος δὲ ὅτι ἐκφράζω τὶς ἀπόψεις καὶ ὄλων, ὅσοι ἀγαποῦν πραγματικὰ τὴ θεία λατρεία καὶ πονοῦν γ' αὐτὴ καὶ θέλουν νὰ εἶναι «ζῶσα» καὶ «λογικὴ»

(Ρωμ. ιβ' 1), να μιλά στις ψυχές τῶν πιστῶν, να τὶς ἀποσπᾶ ἀπὸ τὰ γήϊνα καὶ να τὶς ἀνεβάξῃ στὰ οὐράνια.

Αἵρεσις, ὅπως πολὺ καλὰ γνωρίζουμε ὅλοι, εἶναι πλάνη περὶ τὸ δόγμα. Διερωτῶμαι λοιπόν:

1. Ποιὸ δόγμα θίγεται, ὅταν οἱ εὐχές τῆς Θ. Λειτουργίας ἀναγινώσκονται εἰς ἐπήκοον τοῦ λαοῦ; Ὑποστηρίζουν οἱ ἐπικριταὶ μας ὅτι ἔτσι εἰσάγεται ἡ νοησιарχία καὶ προσπαθοῦμε κατὰ βαρλααμικὴ νοοτροπία νὰ γνωρίσουμε τὸν Θεὸ μὲ τὸν νοῦ καὶ τὴ λογικὴ. Ἄλλὰ ποιὸς ἐζήτησε καὶ ὑποστήριξε κάτι τέτοιο; Ζητοῦμε νὰ ἀκούη ὁ λαὸς τὶς εὐχές, γιὰ νὰ κατανοῇ τὰ λεγόμενα καὶ τὰ τελούμενα καὶ ὄχι γιὰ νὰ εἰσδύσῃ στὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ. Ζητοῦμε νὰ ἀκούη ὁ λαὸς ὁλόκληρες τὶς εὐχές καὶ ὄχι κάποια σπαράγματα χωρὶς νόημα. Εἶναι ἄραγε αὐτὸ αἵρεσις; Ὁ ἴδιος ὁ π. Θεόδωρος εἶπε στὴν Κομοτηνὴ ὅτι ὁ ὅλος ἄνθρωπος πρέπει νὰ συμμετέχῃ στὴ θεία λατρεία· δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ συμμετέχῃ καὶ ὁ νοῦς καὶ μάλιστα πρῶτος αὐτός; «*Προσεύξομαι τῷ πνεύματι, προσεύξομαι δὲ καὶ τῷ νοῖ· ψαλῶ τῷ πνεύματι, ψαλῶ δὲ καὶ τῷ νοῖ. Ἐπεὶ εἰάν εὐλογῆσης τῷ πνεύματι, ὁ ἀναπληρῶν τὸν τόπον τοῦ ἰδιώτου πῶς ἐρεῖ τὸ ἀμὴν ἐπὶ τῇ σῇ εὐχαριστίᾳ; ἐπεὶ τί λέγεις οὐ οἶδε· σὺ μὲν γὰρ καλῶς εὐχαριστεῖς ἀλλ' ὁ ἕτερος οὐκ οἰκοδομεῖται*» (Α' Κορ. ιδ', 15-16). Δὲν ἔρχεται ἄραγε σὲ πλήρη ἀντίθεσι μὲ τοὺς λόγους αὐτοῦ τοῦ θεοπνεύστου ἀποστόλου ἡ ἐπιμονὴ στὴ μυστικὴ ἀνάγνωσι τῶν εὐχῶν; Θὰ μᾶς ποῦνε βέβαια ὅτι οἱ λόγοι τοῦ Παύλου ἀναφέρονται στὸ φαινόμενο τῆς γλωσσολαλίας· ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι τὸ ἴδιο. Ὅταν ὁ λαὸς δὲν ἀκούη τὶς εὐχές, «*οὐκ οἶδε τί λέγει*» ὁ λειτουργὸς καὶ ἡ Ἐκκλησία «*οὐκ οἰκοδομεῖται*».

2. Ποιὸ δόγμα θὰ θιγῇ, ἂν οἱ εὐχές καὶ τὰ ἀναγνώσματα ἀποδοθοῦν σὲ μιὰ γλωσσικὴ μορφή πιὸ προσιτὴ καὶ κατανοητὴ στὸν λαό; Δὲν ἦταν ἀνέκαθεν ἀρχὴ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας νὰ τελῆται ἡ λατρεία στὴ γλῶσσα τοῦ κάθε λαοῦ, γιὰ νὰ μπορῇ νὰ τὴν

κατανοῇ καὶ νὰ συμμετέχῃ ἐνεργότερα σ' αὐτήν; Δὲν κατεδίκασε ἡ Ἐκκλησία τοὺς τριγλωσσῖτες, ποὺ ὑποστήριζαν ὅτι μόνο σὲ τρεῖς γλῶσσες ἐπιτρέπεται νὰ λατρεύεται ὁ Θεός; Δὲν ἀγωνίσθηκαν οἱ ἅγιοι Κύριλλος καὶ Μεθόδιος κατὰ τῆς προσπαθείας τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας νὰ ἐπιβάλῃ στοὺς νεοφωτίστους σλάβους ὡς γλῶσσα λατρείας τὴ λατινικὴ; Δὲν κατακρίναμε μέχρι πρότινος τὴ Δυτικὴ Ἐκκλησία γιὰ τὴν ἐπιμονὴ τῆς νὰ τελῇ τὴ λατρεία στὴ λατινικὴ, τὴν ὁποία κανένας πλέον δὲν κατανοοῦσε; Γιατί ἐμεῖς ἐπιμένουμε ὅτι ἡ λατρεία στὶς ἐλληνικὲς Ἐκκλησίες πρέπει νὰ τελῆται σὲ μιὰ γλῶσσα ποὺ οἱ πολλοὶ δὲν τὴν κατανοοῦν; Ὑποστηρίζεται βέβαια ἀπὸ τοὺς ὑπερμάχους τῆς παραδεδομένης λειτουργικῆς γλώσσῃς ὅτι οἱ ὑψηλὲς θεολογικὲς καὶ πνευματικὲς ἔννοιες ποὺ διατυπώθηκαν στὴ γλῶσσα αὐτὴ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποδοθοῦν στὴ νεοελληνικὴ γλῶσσα. Ἄλλὰ πῶς ἀποδόθηκαν στὴ σλαβονικὴ, τὴ γεωργιανικὴ, τὴν ἀραβικὴ, τὴν ἀγγλικὴ, τὴ γαλλικὴ καὶ τόσες ἄλλες γλῶσσες, ἀκόμη καὶ στὴν κορεατικὴ καὶ τὴ σουαχίλι; Εἶναι ἄραγε οἱ γλῶσσες αὐτὲς πλουσιώτερες καὶ ἐκφραστικώτερες ἀπὸ τὴ νεοελληνικὴ; Καὶ οἱ λαοὶ αὐτοί, ποὺ τελοῦν τὴ θεία λατρεία στὶς γλῶσσες τους, εἶναι λιγότερο ὀρθόδοξοι ἀπὸ ἐμᾶς; Οἱ ἀκροαταὶ τῶν ἀποστόλων κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς δὲν «*ἤκουον ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ... τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ*» (Πράξ. β', 8, 11); Στὴν ὁμόδοξη Σερβία ἡ Θ. Λειτουργία τελοῦνταν μέχρι πρότινων δεκαετιῶν ἀποκλειστικὰ στὴ σλαβονικὴ. Ὁ μακαριστὸς π. Ἰουστῖνος Πόποβιτς μετέφρασε τὰ λειτουργικὰ κείμενα στὴ σερβικὴ. Ἡ μετάφρασις του εἰσήχθη προαιρετικὰ σὲ χρῆσι παράλληλα μὲ τὴ σλαβονικὴ καὶ σύν τῷ χρόνῳ ἐπεκράτησε, ὥστε σήμερα ἐλάχιστοι παλαιοὶ ἱερεῖς νὰ λειτουργοῦν στὴ σλαβονικὴ. Ἐπαυσαν ἄραγε οἱ Σέρβοι νὰ εἶναι ὀρθόδοξοι μὲ τὸ νὰ ἀλλάξουν τὴ γλῶσσα τῆς λατρείας; Δὲν παραβλέπω τὴ δυσκολία τοῦ προβλήματος. Τὸ ἂν ἡ μεταγλώττισις εἶναι δυνατὴ καὶ σκόπιμη εἶναι ἓνα συζητήσιμο

θέμα και ή κάθε άποψις έχει τὰ πλεονεκτήματα και τὰ μειονεκτήματά της· όπωςδήποτε όμως δέν είναι κάτι πού έχει σχέσι με τὸ δόγμα.

3. Ποιό δόγμα θά θιγῆ, ἂν τὸ πανύψηλο και κατάκλειστο τέμπλο χαμηλώση και επανέλθη στην ἀρχαία μορφή τῶν δρυφάκτων, ὡστε νὰ επιτρέπη στο λαό νὰ παρακολουθῆ τὰ τελούμενα; Ὅταν δέν ὑπῆρχε τὸ τέμπλο με τῆ σημερινή του μορφή, ή λατρεία δέν ἦταν ὀρθόδοξη; Κι ὅταν σήμερα πολλές φορές λειτουργοῦμε ἀπὸ κάποια ἀνάγκη σέ αἰθουσες ή στο ὑπαιθρο ή σέ ἡμιτελεῖς ναούς, ή λατρεία μας παύει νὰ εἶναι ὀρθόδοξη; Τὸ σημερινὸ τέμπλο προστατεύει ἄραγε τὸν ἱερέα, ὡστε νὰ εἶναι ἀπερίσπαστος στην τέλεσι τοῦ μυστηρίου, ὅπως ὑπεστήριξε στην Κομοτηνή ὁ π. Θεόδωρος, ή εὐνοεῖ τις συνομιλίες, τις μετακινήσεις και ἄλλες ἀταξίες, πού δυστυχῶς συχνὰ γίνονται πίσω ἀπὸ αὐτό; Πιστεύω ὅτι θά ἤμασταν πολὺ εὐλαβέστεροι και προσεκτικώτεροι, ἂν ἤμασταν ἐκτεθειμένοι στα βλέμματα τοῦ λαοῦ ὡς «πόλις επάνω ὄρους κειμένη» (Ματθ. ε', 14).

4. Ποιό δόγμα θά θιγῆ, ἂν ή Θ. Λειτουργία τελῆται λίγο ἀργότερα ἀπὸ τῆ συνηθισμένη σήμερα ὥρα, ὡστε νὰ διευκολύνεται ὁ λαός νὰ συμμετέχη σ' αὐτήν; Δέν τελούσαν στην ἀποστολική ἐποχή ή Θεία Εὐχαριστία τις βραδυνές ὥρες μαζί με τις ἀγάπες; Δέν τελεῖται και σήμερα πολλές φορές ή Θ. Λειτουργία σέ προχωρημένη ὥρα, ἀκόμη και στα μοναστήρια κατά τις πανηγύρεις; Δέν βλέπουμε κάθε τόσο τὸν πατριάρχη νὰ τελῆ Λειτουργίες πού τελειώνουν στις 12 και στη 1 μετὰ τὸ μεσημέρι; Ἐξ ἄλλου έχει γίνει σήμερα τόσο συχνή ή τέλεσις θ. Λειτουργίας μόλις λίγο μετὰ τὰ μεσάνυχτα, και ἀνεχόμεστε τὴν καινοτομία αὐτή, πού δέν έχει ἔρεισμα στη λειτουργική παράδοσι· και θεωροῦμε ἀντιπαραδοσιακή τῆ Λειτουργία πού τελεῖται στις 10 ή στις 11 τὸ πρωῖ;

5. Ποιό δόγμα θίγεται, ὅταν τελῆται δευτέρη Θ. Λειτουργία –ὄχι βέβαια ἀπὸ τὸν ἴδιο

ἱερέα– για τὴν ἐξυπηρέτησι ὄσων για κάποιον σοβαρὸ λόγο δέν μποροῦν νὰ ἐκκλησιαστοῦν στην πρώτη; Συνιστᾶ βέβαια ὁ ἅγιος Ἰγνάτιος ὁ Θεοφόρος «*μιᾶ εὐχαριστία χρῆσθαι*» (Ἐπιστολή πρὸς Φιλαδελφεῖς, ΒΕΠΕΣ τ. 2ος, σ. 177). Ἄλλ' αὐτὸ ἦταν δυνατὸν στην ἐποχή τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου, πού ὁ ἀριθμὸς τῶν Χριστιανῶν σέ κάθε πόλι ἦταν περιωρισμένος. Ἡ αὔξησις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Χριστιανῶν ἐπέβαλε τὴν τοπική κατάτμησι, τῆ δημιουργία τῶν ἐνοριῶν και τὴν τέλεσι πολλῶν Λειτουργιῶν σέ κάθε πόλι. Σέ τί θά ἔβλαπτε ή τέλεσις δύο Λειτουργιῶν τὴν ἴδια μέρα, ὅταν μάλιστα οἱ ναοὶ μας ἀποδεικνύονται ἀνεπαρκεῖς, για νὰ περιλάβουν σέ μιὰ Λειτουργία ὄλους τοὺς Χριστιανούς;

6. Ποιό δόγμα θίγεται, ὅταν οἱ ὕμνοι ψάλλονται σέ ἄλλη μουσική ἐκτὸς τῆς βυζαντινῆς; Εἶμαι γνώστης και ὑποστηρικτῆς τῆς μουσικῆς αὐτῆς και με εὐχαρίστησι βλέπω νὰ αὐξάνεται ὄλο και περισσότερο τὸ ἐνδιαφέρον γι' αὐτήν· ἀλλὰ δέν μπορῶ νὰ παραδεχθῶ ὅτι ή μουσική αὐτῆ έχει σχέσι με τὸ δόγμα και ὅτι εἶναι ή μόνη παραδεκτῆ για τῆ θεία λατρεία. Ἄν κάποιοι Χριστιανοὶ βοηθοῦνται νὰ λατρεύσουν τὸν Θεὸ ψάλλοντας σέ κάποια ἄλλη μουσική, ἔχουμε τὸ δικαίωμα νὰ τοὺς τὸ ἀπαγορεύσουμε; Οἱ Ρῶσοι, οἱ Σέρβοι, οἱ Φιλανδοί, ἐν μέρει και οἱ Ρουμᾶνοι, ἀλλὰ και οἱ Ἑπτανήσιοι, πού ψάλλουν σέ ἄλλα εἶδη μουσικῆς, δέν ὀρθοδοξοῦν; Καὶ «*ή προτίμηση ὄχι ἀργῶν ἀλλὰ συντόμων βυζαντινῶν μελῶν*» εἶναι κι αὐτὸ αἵρεσις; Κύριε, ἐλέησον!

7. Ποιό δόγμα θίγεται με τῆ συμφωνωδία τοῦ λαοῦ; Δέν ἦταν αὐτῆ ή συνήθεια τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας; Δέν διατηρεῖται και σήμερα ή συμφωνωδία στη ρωσική Ἐκκλησία, πού διακρίνεται μάλιστα για τῆ συντηρητικότητά της; Τὸ πλῆθος τῶν ὕμνων και ή ἐντεχνη μουσική ἔκαναν δύσκολη τῆ συμμετοχή τοῦ λαοῦ στην ψαλμωδία· ἀλλ' αὐτὸ δέν σημαίνει ὅτι εἶναι κακοδοξία τὸ νὰ συμφάλλη ὁ λαός ὅπου και ὅσο μπορεῖ.

8. Ποιό δόγμα θά θιγῆ, ἂν επαναφερθῆ

σέ χρήσι ο άσματικός τύπος τών άκολουθιών; Προσωπικά δέν θεωρώ δυνατή ούτε επιθυμητή τήν έπαναφορά του, άφ' ένός μόν γιατί έχει όριστικά παγιωθή ή χρήσις του μοναχικού τυπικού, άφ' έτέρου δέ γιατί οι άσματικές άκολουθίες δέν είναι συντομώτερες άπό τις μοναχικές, όπως νομίζουν μερικοί, ένω είναι πολύ φτωχότερες σέ ύμνολογικά στοιχεία. Άλλά δέν μπορώ σέ καμιά περίπτωση νά παραδεχθώ ότι συνιστά αίρεσι ή προτίμησις ή ή περιστασιακή τέλεσις

ρουν και τó φωνάζουν τά λειτουργικά μας κείμενα. Τι σημαίνει ó όρος κάθισμα, μέ τόν όποιο χαρακτηρίζεται ένα είδος ύμνων; Τι μαρτυρεί τó παράγγελμα *Οί καθήμενοι ανάστητε*, πού ύπάρχει στην άλεξανδρινή Λειτουργία του άγίου Γρηγορίου του Θεολόγου; Τι άλλο παρά ότι οι Χριστιανοί έπιτρέπεται νά κάθωνται πότε-πότε τήν ώρα τής θείας λατρείας; Και γιατί λοιπόν νά μήν ύπάρχουν καθίσματα, ει δυνατόν, για όλους τούς έκκλησιαζόμενους; Ξέρουμε άλλωστε πόσα

των άκολουθιών αυτών. 'Ο άγιος Συμεών ó Θεσσαλονίκης, ένθερμος ύποστηρικτής τών άκολουθιών αυτών, δέν ήταν όρθόδοξος;

9. Ποιό δόγμα τίγεται μέ τó νά ύπάρχουν καθίσματα «σέ όλους τούς χώρους του ναού»; Άφού άκόμη και στα μοναστήρια ύπάρχουν τά στασίδια κατά μήκος τών τοίχων, και δέν θεωρείται αυτό άντορθόδοξο, γιατί νά μήν ύπάρχουν καθίσματα και στον ύπόλοιπο χώρο του ναού; 'Ότι ύπήρχαν άνέκαθεν καθίσματα στους ναούς, στα όποια μπορούσαν οι Χριστιανοί νά κάθωνται σέ κάποια σημεία τής θείας λατρείας, τó μαρτυ-

προβλήματα ύγείας ταλαιπωρούν πολλούς Χριστιανούς και τούς αναγκάζουν νά μήν έκκλησιάζονται, γιατί δέν βρίσκουν κάποια θέσι νά άκουμπήσουν. Είναι άραγε λογικό και δίκαιο νά ύπάρχουν κάποιοι προνομιούχοι Χριστιανοί, πού σπεύδουν άπό όρθρου βαθέος νά καταλάβουν τά λίγα στασίδια του ναού, και άλλοι δευτέρας τάξεως, πού είναι ύποχρεωμένοι νά στέκονται δύο και τρεις ώρες όρθιοι;

10. Ποιό δόγμα θα τίγῃ, αν ó λειτουργός διαβάξη τις ευχές ιστάμενος στο άνατολικό μέρος τής άγίας τραπέζης μέ μέτωπο προς

τόν λαό; Αὐτὴ δὲν ἦταν ἡ συνήθεια τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας; Αὐτὸ δὲν μαρτυρεῖ ἡ ὑπαρξίς τοῦ συνθρόνου πίσω ἀπὸ τὴν ἀγία τράπεζα; Καὶ καλὰ ὁ ἱερεὺς, ποῦ διαβάζοντας τὶς εὐχὲς ἀπευθύνεται πρὸς τὸν Θεό· ὁ διάκονος ὁμοίως, ποῦ ἀπευθύνει προτροπὲς καὶ παραγγέλματα πρὸς τὸν λαό, δὲν εἶναι λογικὸ νὰ βλέπη πρὸς αὐτὸν καὶ ὄχι νὰ τοῦ στρέφη τὰ νῶτα; Ὅταν μιλοῦμε σὲ κάποιον, τοῦ γυρνοῦμε τὴν πλάτη;

11. Ποιὸ δόγμα προσβάλλει ἡ χρῆσις ἐγκολπίων γιὰ τὴν παρακολούθησι τῆς Θ. Λειτουργίας καὶ τῶν ἄλλων ἀκολουθιῶν; Ἀπὸ τὰ παιδικὰ μου χρόνια ἀκόμη—διανύω τώρα τὴν ὀγδόη δεκαετία τῆς ζωῆς μου— θυμοῦμαι ὅτι χρησιμοποιούσαμε βοηθήματα γιὰ τὴν παρακολούθησι τῶν ἀκολουθιῶν τῶν Χαιρετισμῶν καὶ τῆς Μ. Ἑβδομάδος, καὶ σ' αὐτὸ ἀπέβλεπαν οἱ Συνόψεις καὶ οἱ Συνέκδημοι, ποῦ δὲν εἶναι βέβαια ὀψιμη ἐπινοήσις τῶν «ἀνανεωτῶν». (Ἐπάρχει παλιὰ ἔκδοσις τῆς Συνόψεως ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο). Σὲ τί λοιπὸν βλάπτουν τὰ ἐγκόλπια τῆς Θ. Λειτουργίας; Μήπως ἡ χρῆσις τους ἀποτελεῖ ἀσέβεια καὶ ἀνευλάβεια; Ἡ μήπως καταργοῦν τὴν ἄσκησι, ποῦ οἱ ὑπερασπισταὶ τῆς παραδόσεως θεωροῦν ἀναγκαῖο στοιχεῖο τῆς θείας λατρείας; Ἄς ἀφήσουμε λοιπὸν νὰ τὰ χρησιμοποιοῦν ὅσοι βοηθοῦνται μὲ αὐτὰ στὴν παρακολούθησι τῆς Θ. Λειτουργίας· ὅταν μὲ τὸν καιρὸ καταρτισθοῦν λειτουργικῶς ἀρκετὰ, θὰ τὰ ἐγκαταλείψουν μόνοι των, γιὰτὶ δὲν θὰ τὰ χρειάζονται πλέον.

12. Ὑποστηρίζοντας τὴ μυστικὴ ἀνάγνωσι τῶν εὐχῶν καὶ ἀπαντώντας σὲ σχετικὴ ἐρώτησι στὴν ἡμερίδα τῆς Κομοτηνῆς ὁ π. Θεόδωρος εἶπε: «Δὲν εἶναι ἀρκετὰ αὐτὰ ποῦ ἀκούει ὁ λαός; Εἶναι ἀνάγκη νὰ τὰ ἀκούη ὅλα;». Διερωτῶμαι λοιπὸν: Οἱ εὐχὲς εἶναι προνόμιο τῶν λειτουργῶν καὶ κατὰ χάριν καὶ συγκατάβασιν ἐπιτρέπεται νὰ ἀκούη ὁ λαὸς κάποιες ἐλάχιστες φράσεις ἀπὸ αὐτές; Καὶ δὲν ὀδηγεῖ αὐτὸ σὲ μιὰ ἱεροκρατικὴ ἀντίληψι παρόμοια μ' ἐκείνη τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ἐξυψώνοντας τὸν κλῆρο

στερεῖ τὸν λαὸ ἀπὸ τὴν κοινωνία τοῦ Αἵματος τοῦ Κυρίου; Μήπως αὐτὸ ἀκριβῶς συνιστᾷ αἵρεσι καὶ ὄχι ἡ ἔκφωνος ἀνάγνωσις τῶν εὐχῶν;

13. Τονίζεται τέλος ἀπὸ τοὺς ὑπερμάχους τῆς παραδόσεως ὅτι ἡ λατρεία πρέπει νὰ συνδυάζεται μὲ ἄσκησι. Κατ' ἀρχὴν δὲν διαφωνῶ μὲ τὴ θέσι αὐτή. Ὁ βαθμὸς ὁμοίως καὶ ἡ δυνατότης τῆς ἀσκήσεως ποικίλλουν. Ὅσα μποροῦν νὰ ἐπιτύχουν μερικοί, δὲν μποροῦν νὰ τὰ κάνουν ὅλοι. Ἀκόμη καὶ στὶς τάξεις τῶν μοναχῶν ὑπάρχουν βαθμίδες ἀσκήσεως. «Ἀστὴρ γὰρ ἀστέρως διαφέρει ἐν δόξῃ» (Α' Κορ. ιε', 41). Εἶναι λοιπὸν λογικὸ νὰ ἀπαιτοῦμε ἀπὸ τοὺς Χριστιανοὺς ποῦ ζοῦν στὸν κόσμον μὲ πολλοὺς καὶ ποικίλους περισπασμούς, νὰ κάνουν ὅσα καὶ οἱ μοναχοί, τὰ ὁποῖα καὶ γι' αὐτοὺς ἀκόμη εἶναι πολλές φορές «βαρέα καὶ δυσβάστακτα»; (Ματθ. κγ', 4). Ὁ ἴδιος ὁ Κύριος ἀνεγνώρισε καὶ διεκλήρυξε ὅτι «οὐ πάντες χωροῦσι τὸν λόγον τοῦτον» (Ματθ. ιθ', 11). Καὶ ὁ ἀπ. Παῦλος: «Θέλω δὲ πάντας ἀνθρώπους εἶναι ὡς καὶ ἐμαυτὸν· ἀλλ' ἕκαστος ἴδιον χάρισμα ἔχει ἐκ Θεοῦ, ὃς μὲν οὕτως, ὃς δὲ οὕτως» (Α' Κορ. ζ', 7). Ἐμεῖς λοιπὸν θὰ γίνουμε αὐστηρότεροι καὶ ἀπαιτητικώτεροι ἀπὸ τὸν Κύριον καὶ τοὺς ἀποστόλους ἢ, ὅπως λέγεται συνήθως, βασιλικώτεροι τοῦ βασιλέως;

Ἄς εἴμαστε λοιπὸν σοβαρώτεροι καὶ προσεκτικώτεροι. Ἄς μὴν εἴμαστε εὐκολοὶ καὶ βιαστικοὶ νὰ χαρακτηρίσουμε κάποιους ὡς αἰρετικούς, ἐπειδὴ προβληματίζονται γιὰ τὰ θέματα τῆς θείας λατρείας καὶ ἐκφράζουν τὶς ἀπόψεις τους γι' αὐτὰ. Τὸ ἂν οἱ ἀπόψεις αὐτὲς εἶναι ὀρθές ἢ ὄχι, θὰ διαπιστωθῇ μὲ μιὰ καλόπιστη καὶ ἀπροκατάλυπτη συζήτησι. Καὶ τὴν τελικὴ κρίσι θὰ τὴν ἐκφέρῃ ἡ διοίκησις τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία εἶναι ἀρμοδία νὰ πάρῃ τὶς σχετικὲς ἀποφάσεις καὶ νὰ χαρακτηρίσῃ κάποιον ὡς ὀρθόδοξο ἢ κακόδοξο.

Γιὰ τὸ θέμα τῶν εὐχῶν «ἐπὶ τῇ γεννήσει παιδίου», γιὰ τὸ ὁποῖο προσωπικὰ κατακρίνομαι, ἐπιφυλάσσομαι νὰ κάνω λόγο σὲ προσεχὲς ἄρθρο μου.

Προβληματικές νοοτροπίες

Τοῦ Πρωτοπρεσβ. Βασιλείου Θερμοῦ

«Τοὺς δὲ ἐπιπηδῆσαι αὐτῇ τολμήσαντας... αἰτιατέον... ὅτι τὴν φέρουσαν ὁδὸν ἐπὶ τὴν λειτουργίαν παριδόντες, καὶ τὴν ὀσιωτάτην καὶ εὐαγεστάτην ἐν πολλῶ χρόνῳ φιλαρέτων πόνων ὑπομονὴν ἀτιμάσαντες, θεσμούς τε καὶ τὰς ἄλλας ἀγιασθείας τὰς ὑπὸ τῆς ὀρθῆς πολιτείας παρωσάμενοι, ἀποχρῶσαν ἐνόμισαν ἑαυτοῖς τὴν χειροτονίαν δι' ἣν καὶ μόνην ἐναβρυνόμενοι, κατὰ τῶν ὀρθῶς βιούντων ἐπιφύονται» (Ἁγ. Ἰσιδώρου Πηλουσιώτου, Ἐπιστολὴ Δωροθέῳ λαμπροτάτῳ 5, 379, PG 78, 1553).

Σὲ αὐτὸ τὸ ἀπόσπασμα ὁ ἅγιος Ἰσιδωρος προβαίνει σὲ δύο διαπιστώσεις:

Κατ' ἀρχὴν ἐπισημαίνει πὸς ὑπάρχουν κληρικοί πού ἔφθασαν στὴν ἱερωσύνη ὄχι διὰ τῆς κανονικῆς ὁδοῦ. Ὡς τέτοια ὀρίζει τὴν ἐν ὑπομονῇ καὶ προσωπικῶ ἀγιασμῶ προετοιμασία γιὰ τὸ συγκλονιστικὸ γεγονός τῆς ἱερωσύνης. Δυστυχῶς, λέγει, ὑπάρχουν κάποιοι πού παραμερίζουν ὅλα αὐτὰ καὶ χωρὶς σεμνότητα καὶ φόβο Θεοῦ «ἐπιπηδοῦν» στὸ ἅγιο βῆμα. Κατὰ κάποιο τρόπο βλέπουν τὸ γεγονός τῆς ἱερωσύνης μηχανικὰ καὶ μαγικά.

Ἡ δεύτερη διαπίστωση εἶναι ἀκόμη πιὸ θλιβερή. Ὁ ἱερός πατήρ συμπεραίνει ἀπὸ τὴν πείρα του ὅτι ὅσοι συμπεριφέρθηκαν ἔτσι, ὄχι μόνο καμαρώνουν γιὰ τὸ ἀξίωμα πού ἔλαβαν, ἀλλὰ καὶ στρέφονται μὲ τὴν συμπεριφορὰ τους ἐναντίον ὅσων κληρικῶν ζοῦν ὀρθὸ βίο. Τὴν πολιτεία τους τὴν διακρίνουν ὑπερηφάνεια καὶ περιφρόνηση, ἀκόμη καὶ ἐπιθετικότητα. Φυσικὸ αὐτό, ἀφοῦ οἱ κληρικοί μὲ ἐνάρετη ζωὴ πού ζοῦν δίπλα τους, ἀποτελοῦν ἕναν διαρκῆ ἔλεγχο γιὰ τὴν συνείδησή τους. Πρέ-

πει, λοιπόν, νὰ φιμωθῆ ἡ συνείδηση στὸ πρόσωπο τῶν ἐναρέτων καὶ ταπεινῶν κληρικῶν.

Συμπεραίνουμε ἀπὸ τὰ παραπάνω ὅτι τὸ χωρίο αὐτὸ ἐγγίζει δύο κατηγορίες κληρικῶν. Κατ' ἀρχὴν ἔχουμε τοὺς ἀμιγῶς «ἐπαγγελματίες», ὅσους δηλαδὴ ἐπεδίωξαν τὴν ἱερωσύνη ψυχρὰ καὶ ὑπολογιστικά, εἴτε γιὰ τὰ χρήματα εἴτε γιὰ τὴ δόξα τοῦ ἐπισκοπικοῦ βαθμοῦ, δηλαδὴ γιὰ προσωπικὲς τους φιλοδοξίες. Αὐτοὶ θεωροῦν περιττὴ τὴ πνευματικὴ ζωὴ καὶ μερικὲς φορές εἰρωνεύονται ὅσους ζοῦν μὲ φόβο Θεοῦ.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ ἔχουμε τοὺς κληρικούς πού διαθέτουν κάποια ἐσωτερικὴ φλόγα, ἀλλὰ ὄχι τόση ὥστε νὰ τοὺς προφυλάξῃ ἀπὸ τὸ νὰ θεωρήσουν τὴ χειροτονία ἀρκετή. Ἔτσι συ-

μπεριφέρονται ὡς ἐὰν νὰ κατέκτησαν τὴν πνευματικότητα καὶ τὴ σοφία μόλις ἔγιναν κληρικοί, χωρὶς διάθεση νὰ καταβάλουν τὸν ἀπαιτούμενο κόπο. Θεμελιώδη ἐρωτήματα γεννῶνται ἐδῶ γιὰ τὸ πὼς ἀντιλαμβάνονται τὴν πνευματικὴ ζωὴ, τί νόημα δίνουν στὴν ἐκκλησιολογία κ.ἄ. Ἡ θεολογία τους χαρακτηρίζεται ἀπὸ μονοφυσικὸ ὑπερτονισμό τῆς Χάριτος πού δῆθεν ἀλλοιώνει αὐτομάτως τὸν ἄνθρωπο. Δηλαδὴ πρόκειται γιὰ ἀκατήχητους οὐσιαστικὰ κληρικούς.

Καὶ στὶς δύο περιπτώσεις πρόκειται γιὰ «ὑβρί» μὲ τὴν ἐννοια τῆς θρασείας οἰκειοποιήσεως τῶν δωρεῶν τῆς Θείας Χάριτος. Αὐτό, ὅμως, ἐγείρει μία τελευταία σκέψη: Αὐτοὶ οἱ κληρικοί ἔγιναν ἀπὸ κάποιους ἐπισκόπους καὶ ἔλαβαν συμμαρτυρία ἀπὸ κάποιους πνευματικούς. Προφανῶς ἀμφότεροι

δέν διέγνωσαν τήν ἀφέλεια (στήν καλύτερη περίπτωση) ἢ τήν ὀκνηρία καί ὑστεροβουλία (στήν χειρότερη) τῶν ὑποψηφίων. Ἀντιλαμβανόμεσθε πόσο φοβερό καί ὑπεύθυνο εἶναι τὸ ἔργο αὐτῆς τῆς διακρίσεως καί πόση λεπτότητα ἀπαιτεῖ, ἔτσι ὥστε οὔτε ὁ κληρικὸς νὰ ζημιωθῇ πνευματικὰ οὔτε ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ νὰ σκανδαλιζέται. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος δέν δέχεται τήν συνήθως προβολόμενη δικαιολογία «δέν ἐγνώριζα αὐτὰ τὰ προβλήματα τοῦ ὑποψηφίου», ἀλλ' ἀντίθετα

τήν ἄγνοια αὐτῆ θεωρεῖ ἐπιβαρυντικὸ στοιχεῖο (Λόγος δΔ, *περὶ ἱερωσύνης*, 2, Ρῦ 68, 663). Σὰ νὰ λέγη: «Αὐτὴ εἶναι ἡ δουλειά σου, ἂν εἶσαι ἐπίσκοπος ἢ πνευματικός, νὰ τὸν γνωρίσεις». Ἔχω τὴ γνώμη ὅτι δέν πρόκειται γιὰ ἀυστηρότητα τῶν Πατέρων, ἀλλὰ γιὰ αἰσθησιμὴ πού μᾶς δημιουργεῖται ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ἐμεῖς ἀπομακρυνθήκαμε ἀπὸ τὰ κριτήρια καί τὴ σοβαρότητά τους, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ περνοῦν κρίση οἱ ἐπιλογές μας, καθὼς καί ἡ μετὰ ἀπὸ αὐτὲς ἱερατικὴ μας σταδιοδρομία.

ΝΕΑ ΤΟΥ Ι.Σ.Κ.Ε.

Ἐπιστολὴ τοῦ Ι.Σ.Κ.Ε. πρὸς τὸν Ὑφυπουργὸν Ἑργασίας κ. Ροβέρτον Σπυρόπουλον (23.1.2003).

Κύριε Ὑφυπουργέ,

Τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο τοῦ Ἱεροῦ Συνδέσμου Κληρικῶν Ἑλλάδος (ΙΣΚΕ), κατὰ τὴ συνεδρίασή του στὶς 14.01.2003 ἀπεφάσισε, μεταξύ ἄλλων, τὰ ἑξῆς:

1. Νὰ παρακαλέσει Ὑμᾶς νὰ ἐνεργήσητε τὰ δέοντα, ὥστε οἱ ἱερεῖς νὰ μποροῦν, ὅταν συμπληρώνουν τὸ 65ο ἔτος τῆς ἡλικίας τους, νὰ παίρνουν τὸ «ἐφέπαξ», ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴ συνταξιοδότησή τους. Οἱ περισσότεροι ἱερεῖς στὸ ἀνωτέρω ἔτος ἔχουν συμπληρώσει 40 χρόνια συνεχοῦς ἱερατικῆς διακονίας καί εἶναι ἄδικο νὰ περιμένουν τὸ 70ὸ ἔτος τῆς ἡλικίας τους (ὅπως συμβαίνει μέχρι σήμερα) γιὰ νὰ εἰσπράξουν τὸ «ἐφέπαξ», πράγμα σημαντικὸ γιὰ τὴν οικονομικὴ στήριξη τῶν οικογενειῶν τους. Ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ μέτρου, δηλαδή ἡ **καταβολὴ τοῦ «ἐφέπαξ» κατὰ τὸ 65ο ἔτος μὲ χρόνο ὑπηρεσίας τουλάχιστον 35 ἔτη καὶ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴ συνταξιοδότηση κατὰ τὸ 70ὸ ἔτος ἡλικίας**, γιὰ λόγους εὐνοήτους μπορεῖ νὰ ἀρχίσει σταδιακὰ, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τὸ 70ὸ ἔτος καί μέσα σὲ εὐλόγο χρονικὸ διάστημα νὰ θεσμοθετηθεῖ τὸ 65ο ἔτος. Τὸ αἶτημα εἶναι δίκαιο καί λογικὸ, δεδομένου ὅτι κανένας ἄλλος κλάδος Δημοσίου ἢ Ν.Π.Δ.Δ. δέν ἔχει τὸ 70ὸ ἔτος ὡς ὄριο συνταξιοδότησης. Σημειωτέον δὲ ὅτι καί ἡ Διαρκὴς Ἱερὰ Σύνοδος μὲ τὴν ὑπ' ἀριθμ. 3346/3646/3746/ διεκπ. 101/22.01.1997 ἀπόφασή της συνηγορεῖ μὲ τὴν ὡς ἄνω τροποποίηση.

2) Νὰ ἐνεργήσετε, ἐπίσης, ὥστε οἱ ἱερεῖς νὰ δύνανται νὰ συνταξιοδοτοῦνται μὲ τὴ συμπλήρωση τοῦ 65ου ἔτους τῆς ἡλικίας τους. Ἡ περαιτέρω παραμονὴ τους νὰ εἶναι μὲ δική τους βούληση καί ὄχι δεσμευτικὴ. Ὑπάρχουν ἐφημεριακὰ κενά, ὥστε αὐτοὶ πού ἐπιθυμοῦν νὰ παραμένουν πέρα τοῦ 65ου ἔτους, δὲ στεροῦν τὶς θέσεις ἀπὸ νέους κληρικούς. Ἡ δέσμευση ὡς χρόνου συνταξιοδότησεως στὸ 70ὸ ἔτος εἶναι ἀνιση καί ἀδίκη ἔναντι τῶν ἄλλων ἐργαζομένων τοῦ Δημοσίου καί τῶν Ν.Π.Δ.Δ.

Μὲ τὴν πεποίθησι ὅτι τὰ ὡς ἄνω αἰτήματά μας θὰ τύχουν τῆς ἰδιαίτερης προσοχῆς καί μελέτης ἀπὸ μέρους Σας, διατελοῦμε

Μετὰ τιμῆς

Γιὰ τὸ Δ.Σ.

Ὁ Πρόεδρος, Πρωτοπρ. Βασίλειος Βουιδάσκης

Ὁ Γραμματεὺς, Πρεσβ. Ἰωάννης Μελισσάρης

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ

Του Κωνσταντίνου Χολέβα

Τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν

Με ἐπιστολή της στὴν ἐφημερίδα ΤΑ ΝΕΑ τῆς 5/1/2003 ἡ Πανελλήνιος Ἑνωσις Θεολόγων ἀπαντᾷ μὲ πειστικά ἐπιχειρήματα σὲ ἄρθρο τοῦ καθηγητοῦ κ. Γ. Σωτηρέλλη σχετικά μὲ τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν. Ἡ ἐπιστολή τῆς Π.Ε.Θ. ξεκινᾷ μὲ τὴν ἀκόλουθη ἐπισήμανση: «Σὲ ὅλες τις εὐρωπαϊκὲς χώρες διδάσκονται τὰ Θρησκευτικά. Στὴν Ἑλλάδα, τὴν Αὐστρία καὶ τὴν Ἰρλανδία τὸ μάθημα εἶναι ὁμολογιακὸ-ὕποχρεωτικὸ μὲ δικαίωμα ἀπαλλαγῆς, ἐνῶ στὶς Γερμανία, Βέλγιο, Φινλανδία, Λουξεμβούργο, Πορτογαλία, Ἰσπανία τὸ μάθημα εἶναι ὁμολογιακὸ-ἐναλλακτικὸ, δηλαδή ὅσοι μαθητὲς δὲν παρακολουθοῦν ὁμολογιακὰ θρησκευτικὰ διδάσκονται ὑποχρεωτικά ἓνα μάθημα Ἠθικῆς ἢ Κοινωνικῆς Ἀγωγῆς, ἀνάλογα μὲ τὴ χώρα. Χαρακτῆρα περισσότερο θρησκευτολογικὸ ἔχει τὸ μάθημα στὴ Μ. Βρετανία καὶ τὴ Σουηδία καὶ λιγότερο στὴ Δανία καὶ τὴ Νορβηγία. Στὴ Δανία γιὰ παράδειγμα, στὴν ὑποχρεωτικὴ ἐννεάχρονη ἐκπαίδευση τὸ μάθημα ἔχει ὁμολογιακὸ χαρακτῆρα, ἐνῶ στὴν 7η τάξη (ἀντίστοιχη ἑλληνικὴ 1η Γυμνασίου) ὁ χρόνος του ἀφιερώνεται στὴν προετοιμασία τῶν μαθητῶν γιὰ τὸ Λουθηρανικὸ χρίσμα πὺν γίνεται ἀπὸ ἱερεῖς...».

Στὶς χρήσιμες αὐτὲς ἐπισημάνσεις πρέπει νὰ προσθέσουμε καὶ τὴν ἀνάγκη σεβασμοῦ τῆς ἐθνικῆς καὶ θρησκευτικῆς ταυτότητος τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴν δεδηλωμένη ἐπιθυμία τῆς συντριπτικῆς πλειοψηφίας τοῦ λαοῦ μας. Καὶ αὐτὴ ἡ ἐπιθυμία, ὅπως ἐκφράσθηκε καὶ σὲ πρόσφατη δημοσκοπηση, εἶναι νὰ διατηρηθεῖ στὰ Σχολεῖα μας τὸ μάθημα τῶν θρησκευτικῶν, βασισμένο στὴν Ὁρθόδοξη Παράδοση καὶ Κατήχηση, καὶ μάλιστα μὲ ὑποχρεωτικὸ χαρακτῆρα. Ἄλλωστε εἶναι γνωστὸ σὲ ὅλους ὅτι παιδιὰ οἰκογενειῶν ἑτεροδόξων ἢ ἀλλοθρήσκων ἀπαλλάσσονται ἀπὸ τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν μὲ γραπτὴ δήλωση τῶν γονέων τους.

Τὸ ἄβατον τοῦ Ἁγίου Ὁρους

Μὲ ἐκπληξὴ διαβάσαμε τὴν εἶδηση ὅτι τὸ Εὐρωκοινοβούλιο, μὲ ἰσχυρὴ βεβαίως πλειοψηφία, ὑπερψήφισε τὴν Ἐκθεση τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐλευθεριῶν τῶν Πολιτῶν, Δικαιοσύνης καὶ Ἐσωτερικῶν Ὑποθέσεων, ἡ ὁποία μεταξὺ πολλῶν ἄλλων ζητεῖ καὶ τὴν κατάργηση τοῦ ἀβάτου τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Τὸ Ψήφισμα, μὲ εἰσηγήτρια τὴν Ὁλλανδὴ Εὐρωβουλευτὴ Γιόκ Σβίμπελ, θεωρεῖ ὅτι ἡ ἀπαγόρευση εἰσόδου γυναικῶν στὸ Ἅγιον Ὄρος παραβιάζει τὴν ἰσότητα τῶν φύλων! Πρέπει νὰ ἐπισημάνουμε —πρὸς ἀποφυγὴ παρερμηνειῶν— ὅτι τὰ Ψηφίσματα τοῦ Εὐρωκοινοβουλίου δὲν ἔχουν νομικὸ κῦρος οὔτε δεσμευτικὴ ἰσχὺ, ἀπλῶς ἐκφράζουν γνώμες καὶ τάσεις. Ἀξίζει, ὁμως, νὰ θυμηθοῦμε ἐν συντομίᾳ τὴν σχετικὴ ἐπιχειρηματολογία ὑπὲρ τοῦ ἀβάτου, ὅπως τὴν διετύπωσε στὸ ΒΗΜΑ τῆς ΚΥΡΙΑΚΗΣ 19/1/2003 ὁ ἐπίτιμος Ἀντιπρόεδρος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καὶ Ἐπιστημονικὸς Σύμβουλος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου Δρ. Ἀναστάσιος Μαρίνος:

α) Ἡ εἰσόδος τῶν γυναικῶν στὸ Ἅγιον Ὄρος προσβάλλει τὴν θρησκευτικὴ συνείδηση τῶν μοναχῶν, οἱ ὁποῖοι ἔδωσαν ὄρκο νὰ ζοῦν ὡς ἀσκητὲς καὶ ἀναχωρητὲς.

β) Ἡ χερσόνησος τοῦ Ἁθῶ κατοχυρώνεται ἀπὸ τὸ ἄρθρο 105 τοῦ Συντάγματος ὡς ἰδιοκτησία τῶν 20 Μονῶν. Εἶναι τόπος ἰσοβίου κατοικίας τῶν μοναχῶν καὶ ὡς γνωστὸν ἡ κατοικία εἶναι «ἄσυλον», ἡ παραβίαση τοῦ ὁποῖου ἀπαγορεύεται καὶ ἀποτελεῖ ποινικὸν ἀδίκημα.

γ) Στὴν τελικὴ πράξη προσχωρήσεως τῆς Ἑλλάδος στὶς Εὐρωπαϊκὲς Κοινότητες τὸ 1979 ἔγινε κοινὴ δήλωση ἀπὸ ὅλα τὰ μέλη τῆς τότε Κοινότητος ὅσον ἀφορᾷ τὸν σεβασμὸ τοῦ εἰδικοῦ καθεστῶτος τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Ἡ δήλωση αὐτὴ ἐπανελήφθη στὴν Συνθήκη τοῦ Ἄμστερνταμ τοῦ 1997.

Πέραν τῶν νομικῶν θεμάτων ὑπάρχει καὶ τὸ πνευματικὸ-πολιτιστικὸ. Ἡ Εὐρώπη ἔχει δε-

σμευθεί να σέβεται την πολιτιστική ιδιοπροσωπία κάθε λαού. Το "Άγιον Όρος, το Περιβόλι της Παναγίας, αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της Ιστορίας μας και της έλληνορθόδοξης κληρονομιάς μας. Σεβόμαστε το άβατον, έπειδή σεβόμαστε το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον μας.

Η Έκκλησιαστική Έκπαίδευση

Η Διαρκής Ίερά Σύνοδος της Έκκλησίας της Ελλάδος ανέκοίνωσε ότι προχωρεί θετικά ή νομοθετική αναβάθμιση της Ανωτέρας Έκκλησιαστικής Εκπαιδύσεως. Συγκεκριμένα, μετά από γόνιμο διάλογο με το Υπουργείο Παιδείας άπεφασίσθη ή μετατροπή των 4 Ανωτέρων Έκκλησιαστικών Σχολών της χώρας μας σε Σχολές τετραετούς φοιτήσεως, άντι της τριετούς που ίσχυε μέχρι σήμερα. Η φοίτηση στις Σχολές αυτές θα προϋποθέτει ειδικές εισαγωγικές εξετάσεις και ή παρακολούθηση των μαθημάτων θα είναι ύποχρεωτική. Στόχος του νέου αυτού θεσμού της Έκκλησιαστικής Εκπαιδύσεως είναι ή πολύπλευρη θεωρητική και πρακτική κατάρτιση των στελεχών της Έκκλησίας μας, ώστε να έμπλουτισθεί το ποιμαντικό έργο με νέες γενιές μορφωμένων κληρικών, οι όποιοι θα είναι εις θέσιν να ανταποκριθούν στις πολυσύνθετες ανάγκες της σύγχρονης κοινωνίας.

Η νέα αυτή ρύθμιση καταδεικνύει το έμπρακτο ενδιαφέρον της Διοικούσης Έκκλησίας για την εκπαίδευση και έπιμόρφωση του κλήρου και έπιπλέον έπισφραγίζει την διάθεση άρμονικής συνεργασίας μεταξύ των εκπροσώπων της Έκκλησίας και της Πολιτείας. Αυτήν την συνεργασία, ή οποία στο συγκεκριμένο θέμα άπέδωσε καρπούς, έπισημαίνει και σε έπίσημη ανακοίνωσή της ή Δ.Ι.Σ.

Συγχαρητήρια

Στις 9 Ιανουαρίου έ.ξ. εξέλέγη από την Ίεραρχία της Ίερās Συνόδου της Έκκλησίας μας ως Τιτουλάριος Έπίσκοπος Φαναρίου ό π. Άγαθάγγελος Χαραμαντίδης, Γενικός Διευθυντής της Άποστολικής Διακονίας. Ό νέος Έπίσκοπος

εργάστηκε δημιουργικά στο πρόσφατο παρελθόν για την αναβάθμιση και την ανανέωση των περιοδικών ΕΚΚΛΗΣΙΑ και ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ ως Διευθυντής Έκδόσεων της Έπικοινωνιακής και Μορφωτικής Υπηρεσίας της Έκκλησίας της Ελλάδος. Το συντακτικό έπιτελείο του ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ τον συγχαίρει και του εύχεται παρά Θεού εύδωση και καλή έπιτυχία στα καθήκοντά του.

Γνωμοδότηση για την παρακράτηση ύπέρ του Ι.Σ.Κ.Ε.

Με βάση το Νόμο 1264/82 περί Συνδικαλιστικού Κινήματος ό Ίερός Σύνοδος Κληρικών Ελλάδος (Ι.Σ.Κ.Ε.) ζήτησε από τους έκκαθαριστές των μηνιαίων άποδοχών των έφημερίων της Έκκλησίας της Ελλάδος να παρακρατούν από τον μισθό των έφημερίων έκάστου μηνός Ιανουαρίου (κατ' έξαιρεση για το έτος 2002) από τον μισθό του μηνός Ιουνίου) ποσό 16 ΕΥΡΩ, ως συνδρομή του έφημερίου προς τον Ι.Σ.Κ.Ε., του όποιου είναι μέλος.

Ό παρά τη Ίερά Συνόδο Έιδικός Έπιστημονικός Σύμβουλος Δρ. Άναστάσιος Μαρίνος, Έπίτιμος Άντιπρόεδρος του Συμβουλίου της Έπικρατείας, σε σχετική γνωμοδότησή του που ύπέβαλε πρό όλίγων μηνών έπισημαίνει ότι δεν πρέπει να γίνεται αυτή ή παρακράτηση διότι:

«Ό συνδικαλισμός νοείται στον χώρο του κοσμικού δικαίου... Ό κληρος, ό όποιος άποτελεί τμήμα της διοικούσης Έκκλησίας, δεν είναι δυνατόν να θεωρηθ ή ως "ύπαλληλικόν" ή "εργατικόν" προσωπικόν ύπό την έννοιαν του κοσμικού δικαίου, διότι ή σχέσης αυτού με την Έκκλησίαν δεν είναι σχέσης "εργαζόμενου" προς "εργοδότην"... Η Έκκλησία ως Θεοϊδρυτος Όργανισμός δεν νοείται να "έκμεταλλεύεται" τον κληρον, ό όποιος είναι άλλωστε τμήμα της Έκκλησίας, ώστε να χρειάζεται ό Έφημέριος "συνδικαλιστική προστασία" εναντι της Έκκλησίας ή εναντι του οικείου Άρχιερέως... Με τα δεδομένα αυτά οι διατάξεις του Ν. 1264/82 δεν έχουν εφαρμογήν έπι του έφημεριακού κλήρου και συνεπώς ούτε και ή διάταξις του άρθρου 6, παρ. 2 αυτού περί παρακράτησεως 16.00 ΕΥΡΩ έκ των άποδοχών των έφημερίων...».

ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟΝ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ ΣΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Προτάσεις του Δ' Πανελληνίου Λειτουργικού Συμποσίου Στελεχών Ίερων Μητροπόλεων*

Για την εύτακτη διεξαγωγή του μυστηρίου του Γάμου, τη διασφάλιση τῆς ιεροπρέπειας στο Ναό και τὴν οὐσιαστικὴ συμμετοχὴ τῶν νεονύμφων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων παρισταμένων κατὰ τὴν τελετουργία τῶν ἱερῶν Ἀκολουθιῶν τοῦ Ἀραβῶνος καὶ τοῦ Γάμου, ἔγιναν οἱ παρακάτω παρατηρήσεις καὶ προτάσεις, τίς ὁποῖες πρέπει οἱ λειτουργοὶ τοῦ μυστηρίου νὰ λάβουν ὑπ' ὄψιν:

α) Νὰ διασφαλισθεῖ ἡ τάξη ποὺ διασαλεύεται ἀπὸ τὰ ἐκτυφλωτικὰ φῶτα, τίς κάμερες, τίς ἠχογραφήσεις, τὰ λουλούδια καὶ γενικὰ τὸ θόρυβο ποὺ συνήθως παρατηρεῖται κατὰ τὴν τέλεση τοῦ μυστηρίου.

β) Στὶς περιπτώσεις ποὺ ὁ γάμος μπορεῖ νὰ γίνῃ ἐντὸς τῆς Θείας Λειτουργίας, θὰ πρέπει νὰ προμελετᾶται ἡ τάξη τῆς ἱερᾶς Ἀκολουθίας βάσει τοῦ συνημμένου διαγράμματος.

γ) Ὡς πρὸς τὸ πρόβλημα ποὺ δημιουργεῖται ἀπὸ τὴν καταληκτικὴ φράση τῆς ἀποστολικῆς περικοπῆς «*ἡ δὲ γυνὴ ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα*» ἐκρίθη ὀρθόν, ὅτι πρέπει νὰ μείνῃ ὡς ἔχει καὶ νὰ ἀναληφθοῦν προσπάθειες γιὰ τὴ σωστὴ ἐρμηνεία τῆς φράσεως αὐτῆς.

δ) Τονίσθηκε ὅτι στὴν Ἀκολουθία τοῦ Γάμου προέχει ὁ εὐχητικὸς καὶ δεητικὸς λόγος.

Πρὸς τοῦτο οἱ εὐχές καὶ οἱ δεήσεις πρέπει νὰ ἀναγιγνώσκονται εὐκρινῶς καὶ μὲ ἱεροπρέπεια, νὰ ἐκφωνοῦνται τὰ ἀκροτελεύτια καὶ οἱ δεήσεις μὲ τὴν «μέση» ἀπαγγελτικὴ φωνή, καὶ νὰ ἀποκρίνονται ψαλμωδικὰ οἱ ψάλτες. Ὁ βασικὸς λειτουργικὸς ἦχος πρέπει νὰ εἶναι ὁ δ' Ἅγια ἢ, καὶ γιὰ τὴν ἐπιβλητικότητά του, ὁ πλ. δ' ἦχος. Τὰ ὅσα προβλέπονται νὰ ψάλλονται – κυρίως ψαλμικοὶ στίχοι καὶ λίγα ὑμνογραφήματα – πρέπει νὰ ψάλλονται καὶ ἐπιπλέον νὰ ἀναπτυχθῇ ἡ ψαλμώδηση τοῦ Προκειμένου τοῦ Ἀποστόλου καὶ τοῦ Ἀλληλουϊαρίου τοῦ Εὐαγγελίου. Θὰ πλουτίσουν

μουσικὰ τὴν Ἀκολουθία τοῦ μυστηρίου τοῦ Γάμου. Καλὸν εἶναι ἐπίσης νὰ ἐξασφαλίζε-ται καὶ ἡ συμμετοχὴ τοῦ λαοῦ στὴν ψαλμωδία τοῦ Ἀμῆν, τοῦ Εἰσοδικοῦ ψαλμοῦ 127, τῶν τροπαρίων τοῦ χοροῦ, «*Ἥσαϊα χόρευε*» κ.λπ., τοῦ Πάτερ ἡμῶν καὶ τοῦ ψαλμικοῦ στίχου «*ποτήριον σωτηρίου*».

ε) Οἱ ἱερομόναχοι κανονικὰ δὲν τελοῦν γάμο, ἀλλὰ κατ' οἰκονομίαν γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν ἐφημεριακῶν ἀναγκῶν ποὺ ὑπάρχουν. Οἱ λειτουργοὶ τοῦ μυστηρίου, ἔγγαμοι καὶ ἱερομόναχοι, πρέπει κατὰ τὴν τέλεση τοῦ γάμου νὰ φοροῦν ἐπιτραχήλιο καὶ φελόνιο.

* Πραγματοποιήθηκε στὸ Προκόπι Εὐβοίας, 3-6 Νοεμ. 2002, μὲ πρωτοβουλία τῆς Εἰδικῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Λειτουργικῆς Ἀναγεννήσεως. Βλέπε καὶ τὸ προηγηθέν ἄρθρο τοῦ Καθηγητοῦ κ. Εὐ. Θεοδώρου.

στ) Οί ιερείς καλόν είναι νά προετοιμάζον τούς μελλονύμφους μέ διακριτικότητα καί αγάπη, γιά τήν ιερότητα τοῦ χώρου τοῦ Ναοῦ, τόν τρόπο συμμετοχῆς των στό μυστήριό καί τίς ἄλλες λεπτομέρειες τῆς ιερολογίας τοῦ γάμου.

ζ) Πρέπει νά ληφθῆ πρόνοια, ὥστε ὅλοι οἱ γάμοι νά τελοῦνται κατὰ τόν ἴδιο τρόπο καί ὄχι ἄλλοι νά γίνονται κατ' ἐπίσημον καί ἄλλοι κατ' ἀνεπίσημον τρόπον. Ἄλλοι ιερεῖς νά φοροῦν πλήρη στολή, ἄλλοι φελόνιο καί ἄλλοι μόνο ἐπιτραχήλιο. Ἄλλοι νά τελεῖται ὁ γάμος μέ πᾶσαν ἀνεση καί ἄλλοι νά διαρκεῖ λίγα μόλις λεπτά.

η) Ἡ ἀπάλευση τῆς ἀναγραφῆς τοῦ θρησκευματοῦ ἐκ τῶν Δελτίων τῆς Ἀστυνομικῆς Ταυτότητας τῶν Ἑλλήνων πολιτῶν, καθῶς ἐπίσης καί ἡ ἐγκατάσταση καί ἐγκαταβίωση πλήθους ἀλλοδαπῶν, χριστιανῶν καί μή, στήν πατρίδα μας, δημιουργεῖ τήν ἀνάγκη ἀνευρέσεως τρόπου διαπίστωσης τῆς χριστιανικῆς ιδιότητος τῶν προσερχομένων νά συμμετάσχουν εἰς τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας.

θ) Ἐν κατακλείδι, τὸ Συμπόσιο, μαζί μέ τίς θερμές του εὐχαριστίες, ὑποβάλλει εὐλαβῶς πρὸς τήν Ἱερά Σύνοδο τήν θερμὴ παράκληση: α) νά συνεχισθῆ σέ ἐτήσια βάση ἡ σύγκληση παρομοίων λειτουργικῶν Συμποσίων, β) νά ἐπιταχυνθῆ ἡ ἔκδοση τῶν πρακτικῶν ὄλων τῶν μέχρι σήμερον συγκληθέντων Συμποσίων καί ληφθῆ μέριμνα γιά τήν ἀποστολή τους σέ ὅλους τούς κληρικούς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, γ) νά διοργανωθοῦν ἀνάλογες ἐπιμορφωτικές συνάξεις σέ ὅλες τίς Μητροπόλεις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, μέ σκοπὸ τήν προώθηση τῆς λειτουργικῆς ἀγωγῆς τοῦ κλήρου καί τοῦ λαοῦ.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΣ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ ΜΕ ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

(Κατὰ τὸν καθηγητὴ Ἰωάννη Φουντούλη)

– Ὁ ἱερεὺς ἐνδύεται ὅλη τήν ἱερατικὴ του

στολή καί τελεῖ τήν προσκομιδὴ.

– Ἄν προηγεῖται ὁ ὄρθρος, μετὰ τὸ ἀπολυτίκιο κάνει τελεία ἀπόλυση.

– Οἱ μελλονύμφοι ἀναμένουν στὸν νάρθηκα ἢ στὸ κάτω μέρος τοῦ ναοῦ, ὅπου τούς ὑποδέχεται ὁ ἱερεὺς καί τελεῖ τὸν ἀρραβῶνα, χωρὶς τήν μεγάλη νεωτέρα εὐχή «*Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τῷ παιδί...*»

– Κατὰ τήν ψαλμωδία τοῦ «*Μακάριοι πάντες οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον*» (Ψαλμ. ρκζ) εἰσοδεῖται μετὰ τῶν μελλονύμφων μέχρι τοῦ σολέως ἢ τοῦ μέσου τοῦ ναοῦ, ὅπου ἔχει εὐπρεπισθεῖ ἡ σχετικὴ τράπεζα.

– Ἐκεῖ τὸ «*Εὐλογημένη ἡ βασιλεία...*», τὰ εἰρηνικά, ἡ πρώτη καί δευτέρα μικρὰ εὐχὴ τοῦ γάμου (οἱ δύο μεγάλες «*Ὁ Θεὸς ὁ ἄχραντος...*» καί «*Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν...*» παραλείπονται), ἡ στέψη καί τὸ «*Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν δόξη καί τιμῆ...*».

– Μετ' αὐτὸ ἡ εὐχὴ τῆς εἰσόδου καί ἡ εἴσοδος, τὰ ἀπολυτίκια καί τὸ τρισάγιον.

– Ἀναγνώσματα, τοῦ γάμου ἂν εἶναι καθημερινή, ἂν Κυριακή, πρῶτον τῆς Κυριακῆς καί ὕστερα τοῦ γάμου (Ἀπόστολος τῆς Κυριακῆς καί τοῦ γάμου Εὐαγγέλιον ὁμοίως).

– Ἡ ἔκτενης, μετὰ τήν ὁποία ἡ εὐχὴ «*Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐν τῇ σωτηριῶδει σου οἰκονομία...*».

– Τὸ χερουβικὸ καί τὰ λοιπὰ τῆς θείας λειτουργίας.

– Εἰς τὸ «*Μετὰ φόβου...*» οἱ νεόνυμφοι μεταλαμβάνουν πρῶτοι.

– Μετὰ τήν ὀπισθάμβωνο ἐξέρχεται ὁ ἱερεὺς στὸν σολέα ἢ στὸ μέσον τοῦ ναοῦ, εὐλογεῖ τὸ κοινὸν ποτήριον, μεταδίδει στοὺς νεόνυμφους ἀπὸ αὐτό, ὅπως συνήθως, καί ἀκολουθεῖ ὁ ἱερός χορὸς καί οἱ τελευταῖες εὐχές.

– «*Εἶη τὸ ὄνομα Κυρίου...*» (κατὰ τὸ ὁποῖο ὁ ἱερεὺς ἐπιστρέφει στὴ συνήθη θέση τῆς ἀπολύσεως).

– «*Εὐλογία Κυρίου...*», καί ἀπόλυση.

(Βλ. *Λειτουργικὴ Α'. Εἰσαγωγή στὴ Θεία Λατρεία, Θεσσαλονίκη 2002*)

Ο ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Του Ἀρχιμ. Ἐπιφανίου Οἰκονόμου

Ἐκπροσώπου Τύπου τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστοδούλου

ΚΥΡΙΑΚΗ Α' ΝΗΣΤΕΙΩΝ (ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ)

Ἰωάν. α', 44-52 (16.3.2003)

Ὁρθοδοξία καὶ Ὁρθοπραξία

Μιά λαμπρή καὶ εὐλογημένη ἡμέρα ξημέρωσε σήμερα, μιὰ ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποία ἡ Ἁγία μας Ἐκκλησία φέρει καὶ πάλι στὸ προσκῆνιο καὶ θυμίζει σέ ὅλους μας τὴ νίκη τῆς κατὰ τῶν δυνάμεων τοῦ σκότους καὶ τὸ θρίαμβο τῆς Ὁρθόδοξης πίστεως κατὰ τῶν αἱρέσεων καὶ τῶν φορέων τους. Καὶ γεμᾶτοι χαρά, ψυχικὴ ἀγαλλίαση καὶ ἐνθουσιασμό, λιτανεύουμε σήμερα τὶς εἰκόνες τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἁγίων μας στοὺς Ἱερούς μας Ναούς, διατρανώνοντας καὶ ἐπαναδιαβεβαιώνοντας τὴν πίστη καὶ τὴ λατρεία μας στὸ ὑπερδοξασμένο πρόσωπο τοῦ δομητόρος τῆς Ἐκκλησίας μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, στὸ αἷμα τοῦ ὁποίου θεμελιώθηκε καὶ θέριψε τὸ οἰκοδόμημά της.

Σήμερα πού ἡ Ἐκκλησία περνᾶ καὶ πάλι σκληρὴ δοκιμασία διασυρμοῦ καὶ κατασυκοφάντησης ἀπὸ τοὺς δηλωμένους ἐχθρούς της, σήμερα πού ἀπὸ πολλοὺς ἀμφισβητεῖται τὸ κύρος καὶ ἡ οὐσία της, πού δέχεται χτυπήματα πανταχόθεν, μὲ σκληρότερα καὶ πιὸ πικρὰ αὐτὰ πού προέρχονται ἐκ τῶν ἔσω, ὠφέλιμο εἶναι νὰ κάνουμε λόγο γιὰ τὸ ξεκίνημα καὶ τὴν πορεία της μέσα στὸ χρόνο, γιὰ νὰ ἀποδειχτεῖ μέσα ἀπὸ τὴν ἱστορία ὅτι ἡ Ἐκκλησία δὲν εἶναι ἐγκόσμιο κατασκευάσμα ἀλλὰ θεοῖδρυτο σύστημα, μὲ κεφαλὴ τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό, πού σκοπὸ ἔχει νὰ ὀδηγήσει τὸν ἄνθρωπο στὸ δρόμο τῆς σωτηρίας.

Τί ἦταν ἡ Ἐκκλησία πρὶν δύο χιλιάδες χρόνια; Μιὰ μικρὴ ὁμάδα ἀγραμμάτων μὲ ἀρχηγὸ ἓναν ἄσημο ξυλουργό, χωρὶς πτυχία καὶ περγαμηνές, χωρὶς πλούτη καὶ προστάτες. Αὐτοὶ οἱ λίγοι ἀνέλαβαν ν' ἀνακαινίσουν τὸν κόσμο καί, παλεύοντας μὲ πολλοὺς, σκληροὺς καὶ ἀδίστακτους ἀντιπάλους, νὰ φέρουν τὸ φῶς τοῦ Εὐαγγελίου στὰ πέρατα τῆς γῆς. Καὶ τὸ κατὰφεραν.

Στὴν ἱερὴ τῆς ἀποστολῆς ἡ Ἐκκλησία ἀντιμετώπισε τὴν πολεμικὴ τῶν δυνάμεων τοῦ σκότους. Μετὰ τοὺς πρώτους σκληροὺς αἰῶνες, οἱ ὁποῖοι ἐβαψαν τὴν οἰκουμένη μὲ τὸ αἷμα τῶν Ἁγίων Μαρτύρων, ἦρθαν οἱ ἐσωτερικοὶ πόλεμοι τῶν αἱρέσεων. Ὁ ἐγωϊσμὸς καὶ τὰ ἀνθρώπινα πάθη διαίρεσαν τοὺς ἀδελφούς καὶ ἔσχισαν τὸν ἄρραφο χιτῶνα τῆς Ἐκκλησίας. Ἀργότερα ὁ ὕλιστικὸς φανατισμὸς καὶ τὸ ἀντικλησιαστικὸ μένος τοῦ Μεσαίωνα, ἡ θεοποίηση τῆς Τεχνολογίας καὶ τῶν ἀνθρωπίνων δυνατοτήτων, πολέμησαν τὴν Ἐκκλησία μὲ ὑποκριτικότερες μεθόδους, μὲ μοναδικὸ πάντα στόχο τὸν ἀφανισμό της. Ἔτσι, φθάσαμε στὴ σημερινὴ ἐποχὴ τῆς ἐλευθερίας, τῆς δημοκρατίας τῆς προόδου. Μὰ ἀπέναντι στὴν Ἐκκλησία συνεχίζεται ἡ ἴδια τακτικὴ. Τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ διέγραψε μιὰ μαρτυρικὴ πορεία αἵματος καὶ ὀδύνης.

Νεώτερες στατιστικὲς, σύγχρονες μελέτες, κάνουν κατὰ κόρον λόγο γιὰ στροφὴ τοῦ ἀνθρώπου τῆς ἐποχῆς μας στὴν Ὁρθοδοξία. Ὁ σύγχρονος Εὐρωπαῖος, ἀπογοητευμένος ἀπὸ τὴν ἐκκοσμίκευση τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ἀπὸ τὴν ἐκλογίκευση τῆς πίστεώς της καὶ τὴν ἀλλοτρίωση τῆς ζωῆς της, ἀναζητᾶ διεξόδους, νέους ὀρίζο-

ντες, ἀναζητᾶ τὴ γνησιότητα καὶ τὴν ἀλήθεια στὸ χῶρο τῆς Ὁρθοδοξίας. Προσβλέπει μὲ ἐλπίδα καὶ προσδοκία στὴν Ὁρθόδοξη πίστη, ἡ ὁποία, σὲ πείσμα τῶν καιρῶν, προσπαθεῖ καὶ κρατᾶ ζωντανὴ καὶ ἀνόθευτη τὴν παράδοση τῶν πατέρων.

Ἡ πραγματικότητα, ὅμως, αὐτὴ ὀριοθετεῖ καὶ τὶς εὐθύνες, οἱ ὁποῖες βαραίνουν τοὺς ὤμους ὄλων ἡμῶν τῶν νεωτέρων

στιανισμό εὐκόλο. Ἄλλὰ ἡ δόξα καὶ τὸ κλέος τῆς Ὁρθοδοξίας εἶναι αὐτὸ ἀκριβῶς: ὅτι δὲν κάνει τὸ Χριστιανισμό εὐκόλο.

Πῶς, λοιπὸν θὰ μπορέσουμε νὰ ἐπικρατήσουμε σ' αὐτὴ τὴν πρόκληση τῆς ἐποχῆς μας; Ὅταν, ἀντὶ νὰ ὀρθοδοξολογοῦμε, μάθουμε νὰ πράττουμε ὀρθοδόξως. Ὅταν μάθουμε ν' ἀφήνουμε τὶς θεωρίες καὶ κάνουμε τὴ θεολογία τρόπο ζωῆς.

Ὁρθοδόξων, οἱ ὁποῖοι καλούμαστε συνεχῶς καὶ στὸ μέλλον θὰ κληθοῦμε ἐντονότερα νὰ καταθέσουμε τὴ μαρτυρία τῆς πίστεώς μας, μέσα σὲ μιὰ ἀποθεοποιημένη καὶ ἀποχριστοποιημένη Εὐρώπη. Θὰ μπορούσαμε ἴσως ἄνετα νὰ προσεγγίσουμε τὸν κόσμο, νὰ τὸν παρασύρουμε στὸ πέρασμά μας, ἂν προσαρμόζαμε τὴν πίστη μας στὶς ἀπαιτήσεις τῶν καιρῶν, ἂν τὴν παραδίδαμε, ἄνευ ὄρων, στὶς χαμηλότερες ἐπιδιώξεις τοῦ σύγχρονου πολιτισμοῦ, ἂν μὲ μιὰ λέξη κάναμε τὸ Χρι-

Ὅταν ἐγκαταλείψουμε τὸ φανατισμὸ καὶ τὸ φατριασμὸ, τὸν ἐγωκεντρισμὸ καὶ τὴν αὐτάρκεια τῆς εὐσέβειάς μας, πού δὲν ἀγωνιᾷ καὶ δὲν ἐργάζεται γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ πλησίον. Πού δὲ ξαγρυπνᾷ καὶ δὲ δακρύζει γιὰ τὸ κατάντημα τοῦ πλησίον. Τότε καὶ μόνο τότε θὰ ἀναδείξουμε καὶ ἐμεῖς μὲ τὴ σειρά μας τὴν Ὁρθοδοξία στὸ ὕψος πού τῆς ἀρμόζει, ἐκεῖ πού οἱ Πατέρες μὲ τὴ σοφία καὶ τὴ γραφίδα τους, οἱ Ἅγιοι μὲ τὴ ζωὴ τους, οἱ Μάρτυρες μὲ τὸ αἷμα τους τὴν τοποθέτησαν. AMHN!

**ΚΥΡΙΑΚΗ Β' ΝΗΣΤΕΙΩΝ (ΓΡΗΓ.
ΠΑΛΑΜΑ). Μάρκ. β', 1-12 (23.3.2003)**

**Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς
καὶ ὁ πόλεμος κατὰ τῶν παθῶν**

Ἀμέσως μετὰ τὴν Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας ἢ Ἁγία μας Ἐκκλησία, κατὰ τὴ Β' Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν, προβάλλει τὴ μεγίστη μορφὴ ἑνὸς Ἁγίου ποῦ κοσμεῖ καὶ τιμᾶ τὸ ἑορτολόγιό της. Πρόκειται γιὰ τὸν Ἅγιο Γρηγόριο, Ἀρχιεπίσκοπο Θεσσαλονίκης, τὸν Παλαμᾶ, ἕναν ἄνθρωπο ποῦ, με τοὺς ἀγῶνες του, τὴ ζωὴ καὶ τὸ θεολογικὸ του ἔργο, συνέβαλε πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως στὴν ἀντιμετώπιση ἐπικίνδυνων γιὰ τὴν πορεία τῆς Ἐκκλησίας προσώπων καὶ καταστάσεων, ποῦ ἀπειλοῦσαν τὶς βάσεις της καὶ ἔθεταν σὲ σύγχυση τὴν πίστη τοῦ Ὁρθοδόξου λαοῦ.

Θεωρεῖται σήμερα ἰσάξιος τῶν μεγάλων διδασκάλων καὶ Ἱεραρχῶν τῆς Ἐκκλησίας μας, γιὰτί πολλοὺς αἰῶνες μετὰ τὶς Οἰκουμεικὲς Συνόδους, μόνος, με μόνη τὴ συμμεχία τοῦ Θεοῦ, ἔδωσε σκληρὲς μάχες γιὰ τὴ διατήρηση ἀνόθευτης τῆς Θεολογίας, ἀνακεφαλαίωσε ὀλόκληρη τὴν προηγούμενη πατερικὴ παράδοση καὶ διακήρυξε ὅτι σκοπὸς τῆς ζωῆς εἶναι ἡ θέωση τοῦ ἀνθρώπου, ἢ ὁποῖα ἐπιτυγχάνεται με τὰ δάκρυα τῆς μετανοίας καὶ τὴν ἀδιάλειπτη προσευχή.

Πολὺ νέος στὴν ἡλικία μόνασε στὸ Ἅγιον Ὄρος, ὅπου καὶ ἐκπαιδεύτηκε πνευματικὰ, με ἀποτέλεσμα σύντομα νὰ κοσμηθεῖ με τὰ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Στὴν Κωνσταντινούπολη εἰσήχθη στὴν ἱερωσύνη καὶ ἤρθε γιὰ πρώτη φορὰ σὲ ἐπαφή με τὸ μορφωμένο μέν, ἀλλὰ φιλόδοξο καὶ ἐγωϊστὴ μοναχὸ Βαρλαάμ τὸν Καλαβρό, ὁ ὁποῖος κήρυττε αἰρετικὲς δοξασίες, σύμφωνα με τὶς ὁποῖες ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ τὸ φῶς ποῦ περιέβαλλε τὸν Κύριο τὴ στιγμή τῆς Μεταμόρφωσής Του ἦσαν κτιστὰ καὶ καμία σχέση δὲν ἔχουν με τὴ Θεία φύση.

Ἡ ἐπίδραση τοῦ Βαρλαάμ στὴν πολιτικὴ ἡγεσία τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἦταν τέτοια, ὥστε ὁ Γρηγόριος, ποῦ ἀνέλαβε ἀγῶνα ἐναντία στὴν πλάνη του, νὰ διωχθεῖ ἐπανειλημμένως. Στὸ τέλος, ὅμως, ὄλων αὐτῶν τῶν διώξεων στάθηκε νικητὴς καὶ τροπαιοῦχος καὶ δικαιωμένος πλέον κατέλαβε τὸν Ἀρχιεπισκοπικὸ θρόνο τῆς Θεσσαλονίκης, τὴν ὁποῖα καὶ ποίμανε γιὰ 12 χρόνια ἕως τὸ Νοέμβριο τοῦ 1362, ὅταν ἐκοιμήθη, ἀπὸ τὶς κακουχίες, τὶς ὁποῖες ὑπέστη στὴ ζωὴ του καὶ τὶς ἀσθένειες οἱ ὁποῖες προῆλθαν ἀπ' αὐτές.

Ἀπὸ τὴν διδασκαλία τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ ξεχωρίζει ἐκείνη ποῦ ἀναφέρεται στὰ πάθη τῆς ψυχῆς καὶ στὸ πῶς αὐτὰ θεραπεύονται. Ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα αὐτὸ ἔδωσε ὁ ἴδιος με τὴ ζωὴ καὶ τὴ διδασκαλία του. Τὰ πάθη τῆς σάρκας θεραπεύονται με τὴ νηστεία, τὰ πάθη τοῦ νοῦ με τὴν προσευχή, τὰ πάθη τῆς ψυχῆς με τὰ δάκρυα τῆς μετανοίας. Ἄν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἀγωνιστεῖ κατὰ τῶν παθῶν με τὰ ὄπλα τοῦ φωτός, ἂν δὲ «σταυρώσει» τὰ μέλη του με τὴν ἐγκράτεια, ἂν δὲ νηστεύει ἀπὸ αἰσχροὺς λογισμοὺς καὶ φαῦλες πράξεις, δὲν πρόκειται νὰ δεῖ πρόσωπο Θεοῦ. Ὁ ἴδιος ὁ Ἅγιος ἀξιώθηκε νὰ δεῖ θεῖες ὀπτασίες, γιὰτί προηγουμένως εἶχε καθαρῖσει τὴν ψυχὴ του. Ὁ Κύριος ποῦ μᾶς δίδαξε ὅτι αὐτοὶ ποῦ ἔχουν καθαρὴ καρδιὰ θὰ μπορέσουν νὰ Τὸν δοῦν, ἐμφανίζεται καὶ σήμερα σ' ἐκείνους ποῦ με τὴν μετάνοια καθαρῖζουν τὴν ψυχὴ τους καὶ τὴν ἐτοιμάζουν θρόνο ἐκλεκτὸ γιὰ τὸν ἴδιο. Δὲν φτάνει, ὅμως, νὰ καθαρῖσει μόνον ὁ πιστὸς τὴν ψυχὴ του ἀπὸ τὰ πάθη. Ἀπαραίτητο εἶναι στὴ θέση τῶν παθῶν νὰ βάλει τὶς ἀρετές, οἱ ὁποῖες θὰ φωτίσουν ὅλη τὴν ὑπαρξή του.

Ἡ ἑορτὴ τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, μέσα στὸν καιρὸ τῆς νηστείας καὶ τῆς ἐγκράτειας, εἶναι φῶς ποῦ μᾶς ὀδηγεῖ στὴν πορεία τῆς σωτηρίας μας. Μακάρι ἡ διδασκαλία του ν' ἀναστήσει κάθε ράθυμη ψυχὴ καὶ τὰ θεόφθογγα λόγια του νὰ γίνουν κλίμακα ποῦ θὰ ὀδηγήσει τοὺς ἀνθρώπους στὸ Θεό. ΑΜΗΝ!

ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Διακρότητες Αναμετάδοσης

I.M. Άργολίδος	105,2 FM
I.M. Αλεξανδρουπόλεως	91,5 FM
I.M. Άρτας	106,8 FM
Άρχιεπισκοπή Κρήτης	99,7 FM
I.M. Γουμένισσας	88,8 FM
I.M. Γρεβενών	89,6 FM
I.M. Δημητριάδος	104 FM
I.M. Διδυμοτείχου	90,8 & 92,8 FM
I.M. Δράμας	93,8 FM
I.M. Ήλεις	107,9 FM
I.M. Θήρας	89,9 FM
I.M. Λευκάδας	107,8 FM
I.M. Καθαβρύτων	92,1 FM
I.M. Καθαμαριάς	90,6 FM
I.M. Κασσανδρείας	93,7 FM
I.M. Καστοριάς	94,2 FM
I.M. Κερκύρας	91,1 FM
I.M. Κεφαλληνίας	106,3 FM
I.M. Κυδωνίας (Χανιά)	95,5 FM
I.M. Λαγκαδά	106,8 FM
I.M. Λαρίσης	96,3 FM
I.M. Λευκάδας	107,8 FM
I.M. Λήμνου	93,9 FM
I.M. Μαντινείας (Τρίπολη)	94,0 FM
	98,2 & 96,0 FM
I.M. Μαρωνείας (Κομοτηνή)	95,8 FM
I.M. Μεσσηνίας	89,6 FM
I.M. Μονεμβασίας	89,1 & 88,8 FM
I.M. Μυτιλήνης	89,4 & 105,4 FM
I.M. Ν. Κρήνης (Θεσ/νίκη)	88,8 FM
I.M. Ξάνθης	93,8 FM
I.M. Παραμυθίας	105,1 & 105,9 FM
I.M. Παροναξίας	98,5 FM
I.M. Πέτρας (Κρήτη)	90,0 FM
I.M. Ρόδου	104,5 & 104,6 FM
I.M. Σάμου	95,0 FM
I.M. Σερρών	102,2 FM
I.M. Σιατίστης	103 FM
I.M. Σιδηροκάστρου	92,5 FM
I.M. Σύρου και Τήνου	106,2 FM
I.M. Φθιώτιδος	89,4 FM
I.M. Φλωρίνης	98,3 & 98,8 FM
I.M. Χίου	93,1 FM
Θεσσαλονίκη	90,6 FM

24 ώρες τό είκοσιτετράωρο

*άνοίγει τρόπους και τόπους
έπικοινωνίας στα ραδιοκύματα*

*σαρκώνοντας την έπαφή τών ανθρώπων
ώς καταλλαγή*

*πραγματώνοντας την συνύπαρξη
και την συναλληλία*

*μέσα στον άγριο φόρβο μιās κοινωνίας
πού αποθεώνει τό έγώ*

*στούς 89,5 μεγακύκλους τών FM,
μέ κόπο, άσκησι και άγάπη Χριστού*

*κατορθώνεται τό πέραςμα
άπό τό «έγώ» στό «έμείς»*

Ίασιού 1, 115 21 Άθήνα
Τηλ. 010-7298.222 – Fax 010-7222.586
E-mail: 895fm@ath.forthnet.gr

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΚΛΑΔΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΝ Ε.Μ.Υ.Ε.Ε.
Ι. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑ - GREECE
ΤΗΛ. 010-7272253, FAX.: 010-7272251
ISSN 1105-7203

